

FECİR 3 ÇÖZÜM KARNESİ

SORU 1

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre, okuma metni en uygun şekilde A) **Atatürk'ü Tanımak** temasına uygundur¹.

Konu Başlığı	Alt Konular
OYUN DÜNYASI	<ul style="list-style-type: none">Fiziksel Oyun: Geleneksel çocuk oyunları, sokak oyunları, top oyunları, beden oyunları, şarkılı/tekerlemeli oyunlar, taş oyunları, ip oyunları, yakalamalı oyunlar.Entelektüel Oyun: Eğitici kutu oyunları, kelime oyunları, sayı oyunları.Sosyal-Duygusal Oyun: Taklit oyunları, rol oynama, rol yapma.Dijital Eğitici Oyunlar.
ATATÜRK'Ü TANIMAK	<ul style="list-style-type: none">Atatürk'ün bireysel ve toplumsal yönleriMillî Mücadele, Cumhuriyet, İstiklâl Marşı.
DUYGULARIMI TANIYORUM	<ul style="list-style-type: none">Altı Temel Duygu: Öfke, mutluluk, korku, tişkinme, şaşkınlık ve üzüntü.Olumlu ve olumsuz duygularının farkında olma.Öz şefkat, sevgi, duygusal okuryazarlığı, duyguyu fark etme, duygusal yönetimi, duyguların ifade edilmesi.
GELENEKLERİMİZ	<ul style="list-style-type: none">Selamlaşma, vedalaşma, kutlama, aile ve akrabalık ilişkileri, misafirperverlik, komşuluk, asker uğurlama, bayramlar.Somut olmayan kültürel miras örnekleri, zanaat kavramı ve kaybolmaya yüz tutan meslekler, giyim-kuşam.
İLETİŞİM VE SOSYAL İLİŞKİLER	<ul style="list-style-type: none">Sosyal Çevre ve İletişim: Aile içi iletişim, arkadaşlarla iletişim, komşuluk, dezavantajlı gruplarla iletişim, canlılarla iletişim.Köy, şehir vb. farklı yerleşim birimlerinde sosyal ilişkiler.İletişimde sevgi dili ve empati.
SAĞLIKLI YAŞIYORUM	<ul style="list-style-type: none">Bedensel Sağlık: Sağlıklı beslenme, hijyen kurallarına dikkat etme, düzenli uyku, su tüketimi, düzenli sağlık kontrolleri, egzersiz, ilk yardım, öz bakım, obezite, ergenlik yansımaları.Ruhsal Sağlık: Öz düzenlemeye becerileri, duygusal düzenlemeye ve ifade etmeye becerileri, esenlik ve mutluluk, bağımlılıktan uzak durma, olumlu beden algısı geliştirme, bibliyoterapi ve yazma terapisi kavramlarıHalk Sağlığı: Sağlık kuruluşlarından faydalanan rehberi, salgın hastalıklara karşı farkındalık, halk sağlığına yönelik sorumluluklar, sağlık okuryazarlığı.Spor: Spor ve insan, bireysel sporlar ve takım sporları, olimpiyatlar, geleneksel Türk sporları.

CEVAP A

SORU 2

Okuma Öncesi	Okuma Sırası	Okuma Sonrası
Amaç belirleme, göz gezdirme, ön bilgileri hatırlama/harekete geçirme, başlıktan ve görsellerden hareketle konuyu tahmin etme, nelere dikkat edileceğine karar verme , güdülenme, görsel yorumlama, sorular belirleme, okuma hızını belirleme , anahtar kelimelerle çalışma, yöntem-teknik belirleme.	Görsellere dikkat etme, yöntem ve teknikleri kullanma, değiştirme (not alma, işaretleme vb.), okuma hızını metni anlama durumuna göre ayarlama, dikkat dağılıncı anlaşılmayan kısma geri dönme, bağlama yönelik ipuçları kullanma , bilginin kalıcılığını sağlamak amacıyla şemalaştırma, görselleştirme, noktalama işaretlerine dikkat etme, anlamı bilinmeyen kelimeleri bağlama göre tahmin etme, zihinde canlandırma, günlük hayatla ilişkilendirme, sorular sorma/yanıt arama, anahtar kelimeleri tespit etme.	Okuma öncesi yapılan tahminlerin doğruluğunun kontrol edilmesi, metnin özeti alınması, ana fikrin bulunması , metindeki fikirlerin tartışılmaları, görselleştirme, analiz, sentez yapma, başka metinlerle karşılaştırma , değerlendirme, metni tekrar gözden geçirme.

CEVAP D

SORU 3

Soruda verilen okuma tür, yöntem ve tekniklerinin gerçekleştirilme amaçları sırasıyla eşleştirilelim:

Eleştirel okuma: Öğrencilere okudukları hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşünmelerini sağlamaktır.	Söz korosu: Öğrencilerin okuma ve birlikte çalışma becerilerinin geliştirilmesini sağlamaktır.	Not alarak okuma: Öğrencileri okuma sürecinde etkin kılmak, onların önemli bilgi, düşünce ve olayları hatırlamalarını sağlamaktır.	Tartışarak okuma: Öğrencilerin metinde işlenen konuya ilgili bilgi, duygusal ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmalarını ve onların bilgi ve görüşlerinden yararlanarak farklı bakış açıları kazanmalarını sağlamaktır.
---	--	--	--

Gördüğü üzere özeltiyerek okuma eşleştirilemiyor.

Özeltiyerek okumanın amacı konunun ana hatlarının kavranmasını sağlamaktır.

CEVAP B

SORU 4

Verilen metinde, "Okuma kelime tekrarlarına daha az yer vererek ve uzun metinleri okuyarak okuma becerilerini geliştirirler. Orta düzey kitapları rahatlıkla okurlar. Kelime ayırt etmede cümle ve paragraf ortamındaki ipuçlarını kullanabilirler. Bilgi ve tecrübeleri arttıgı için karakterleri ve olayları daha derinlemesine yorumlayabilir, karşılaştırma ve kıyaslama yapabilirler." ifadeleri **İlişkilendirme aşamasının** tanımına birebir uymaktadır.

Diğer seçenekler:

A) Akıcı okuma aşaması:

- **Özellikleri:** Karmaşık metinleri rahatlıkla okuyabilirler. Birden fazla olayı ve kahramanı olan yazıları anlayabilirler. Uzun süre sessiz okuyabilirler. Öğretmen veya öğrenci rehberliğinde grup tartışmalarına katılabılır, metindeki olayları analiz edip ilişkileri tartışabilirler.
- **Temel farkı:** Metinleri karmaşıklığına rağmen akıcı ve derinlemesine anlama becerisi ön plandadır.

B) Bağımsız okuma aşaması:

- **Özellikleri:** Bağımsız ve gönüllü olarak okuma materyali seçip uzun süre sessiz okuyabilirler. İlgi alanlarına göre metin türleri arasında seçim yapabilirler. Karmaşık anlamlar üretebilir, farklı bilgi toplama ve araştırma stratejilerini kullanabilirler. Edebi ürünleri analiz edip yorumlayabilirler.
- **Temel farkı:** Okuma sürecinde tam bir özerklik ve derinlemesine analiz yeteneği kazanılmıştır.

C) İlerleme aşaması:

- **Özellikleri:** Farklı sesleri rahatlıkla telaffuz ederler. Özellikle tahmin gücünü geliştirici kitapları zevkle okurlar. Rahatlıkla sessiz okurlar. Kitaplarla ilgili tartışmalara katılarak temel olayları açıklamaya ve sorunlara çözümler üretmeye çalışırlar. Bilgi verici metinleri anlayarak okurlar.
- **Temel farkı:** Sesli ve sessiz okuma becerileri gelişmiş, metni anlama ve yorumlama kapasiteleri artmıştır.

D) Gelişim aşaması:

- **Özellikleri:** Okuma stratejilerini kullanmaya başlarlar. Anlamak için görsellerden ziyade metin üzerinde durmaya başlarlar. Nokta, virgül, soru işaretleri gibi temel noktalama işaretlerini anlayabilirler. Kısa hikaye kitaplarını rahatlıkla okuyabilirler. Hikayelerin başlangıç, gelişme ve sonuç bölümlerini ayırt edebilirler.
- **Temel farkı:** Okuma stratejilerini kullanmaya yeni başlamışlardır ve metinleri daha yapısal olarak anlamaya odaklanmışlardır.

CEVAP E

SORU 5

Şıkları tek tek inceleyelim:

- **A) Grup olarak yazma:** Metinde "sosyal etkileşimi ve iş birliğini merkeze alarak ortaklaşa metinler üretme ihtiyacı da doğabilir" ifadesi, grup olarak yazmaya değinmektedir.
- **D) Eleştirel yazma:** Metinde "nesnel bir yaklaşımla olay ve olgulara dair olumlu-olumsuz görüşleri savunma yetimizi pekiştürirken" ifadesi, eleştirel yazmanın bir yönünü (argüman sunma ve savunma) ifade eder.

- **E) Yaratıcı yazma:** Metinde "bireyin iç dünyasındaki düşünceleri özgün bir şekilde dışa vurmasını sağlar" ifadesi, yaratıcı yazmayı ifade etmektedir.
- **B) Kontrollü yazma:** Metinde "cümlelerin anlam akışına uygun bir düzenle yeniden bir araya getirilmesi gereği gibi" ifadesi, kontrollü yazmayı ifade etmektedir.

Ancak, metinde **serbest yazma** (öğrencilerin herhangi bir konudaki duygular, düşünceleri ve hayallerini yazmalarını sağlama) ile ilgili doğrudan veya dolaylı bir ifade bulunmamaktadır.

Bu nedenle, yukarıdaki metinde bahsedilmeyen yazma türü, yöntem veya tekniği **C) Serbest yazma**dır.

CEVAP C

SORU 6

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre yazma becerisinin değerlendirilmesi, öğretim sürecini destekleyen kapsamlı bir yaklaşımla ele alınır¹. Programda yazma becerisine yönelik değerlendirme süreçleri ve kullanılan araçlar şu şekilde açıklanmaktadır:

1. Tanılama ve Sürekli İzleme: Öğrencinin yazma beceri seviyesi eğitim öğretim yılının başında **tanılama ölçümleri** ile değerlendirilir. Bu tanımlamanın ardından, öğrencinin bu alandaki gelişimi yıl boyunca **izlenir**. Tanımlama sonuçlarına göre ihtiyaç duyulan alanlara yönelik uygulamalar yapılır.

2. Süreç Odaklı ve Geliştirici Değerlendirme: Değerlendirme, öğretim sürecinin herhangi bir anındaki kesit yerine **sürece yayılır**. Temel amacı öğrenme sürecini desteklemek, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek öğrenme ihtiyaçlarına karar vermek, öğrenme içeriğine karar vermek, öğretme ve öğrenme stratejilerine yönelik bakış açılarını değiştirmek için temel bir araçtır. Bu yönyle **geliştirici (biçimlendirici) değerlendirme** çerçevesindedir.

3. Çeşitli Değerlendirme Görev Biçimleri: Tasarlanan ölçme ve değerlendirme araçları açık, anlaşılır ve öğrencilerin düzeyine uygun olmalıdır. Geleneksel görev biçimlerinin (çoktan seçmeli, boşluk doldurma vb.) yanı sıra, yazma becerilerinin değerlendirilmesinde **doğrudan üretim içeren değerlendirme görev biçimlerinden** yararlanılır.

4. Doğrudan Üretim Görevleri: Yazma becerisinde **doğrudan üretim içeren** ölçme ve değerlendirme çalışmaları arasında **belge doldurma, sözcük ve kavram havuzundan seçerek yazma, elektronik posta yazma, dilekçe yazma, öykü yazma/tamamlama** gibi çalışmalar yer alır.

5. Üretim Atölyesi Ürünlerinin Değerlendirilmesi: Üretim atölyesi, eğitim öğretim faaliyetlerinin bir ürüne dönüşmesini hedefler⁶. Atölye sonunda ortaya çıkan ürün öğrencinin süreç içindeki performansını yansıttığı için bir **performans görevi şeklinde değerlendirilebilir**. Atölye süreci ve ürünleri **dereceli puanlama anahtarları, kontrol listesi ve gözlem formu** kullanılarak değerlendirilir.... Üretim atölyesi planlama, üretim ve değerlendirme olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilir.

6. Geribildirim: Değerlendirme sürecinin temel bileşenlerinden biri **geribildirimdir**. Nitelikli geribildirim; **yargılayıcı olmayan, destekleyici, zamanında verilen ve süreç odaklı** olmalıdır. Geribildirim verilirken odaklanılan "öğrenci" değil, "değerlendirme görevi" olmalıdır. Öğretmen, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeli, bunları öğrencilere ve/veya velilere ölçme ve değerlendirme araçlarını kanıt göstererek **betimleyici geri bildirim** şeklinde sunmalıdır.

7. Öz, Akran ve Grup Değerlendirme: Değerlendirme sürecinde öğrencilerin **öz, akran ve grup değerlendirme** yapabilmelerine olanak tanınır. Öğretmen, öğrencilerin amacın dışına çıkmaması için onlara öğrenme çıktılarını değerlendirebilecekleri **ölçütler ve yapılandırılmış araçlar** sağlamalıdır.

8. Strateji Kullanımının Değerlendirilmesi: Yazma becerisinin geliştirilmesinde **planlama, metin (taslak) oluşturma, gözden geçirme (değerlendirme ve düzenleme) ve paylaşma** gibi stratejilerin kullanımı sağlanır. Kademeli Sorumluluk Devri Modeli'nin (KSDM) son basamağı olan bağımsız uygulamada, öğrencilerin

öğrendikleri stratejiyi/yöntemi **doğru kullandığı belirlendiğinde öğretim tamamlanmış olur**. Gözden Geçirme stratejisi kapsamında, yazılın taslağın netliği, tutarlılığı, yapısı, dilin akıcılığı, yazım-noktalama gibi unsurlar öğrenci tarafından değerlendirilir ve gerekli düzeltmeler yapılır; bu süreçte öğretmen ve akran bildirimleri de önemlidir.

9. Değerlendirilmeyen Alanlar: Dil yapılarının ve söz varlığının öğretim aşamasında bir “araç” olarak kullanılması hedeflendiğinden, dil yapıları **ölçme ve değerlendirme süreçlerine dahil edilmeyecektir**.

- Özelle, yazma becerisi tanılayıcı ölçümlerle başlayıp yıl boyunca izlenen, süreç odaklı, doğrudan üretim görevlerine dayalı, çeşitli araçlar (performans görevleri, dereceli puanlama anahtarı, kontrol listesi, gözlem formu) kullanılan, betimleyici geribildirimin merkezde olduğu, öz, akran ve grup değerlendirmeyi içeren ve öğrencilerin strateji kullanımını gözlemleyerek yapılan bir değerlendirme süreciyle ele alınır. Dil bilgisi kuralları ise ayrı bir değerlendirme alanı olarak görülmez.

CEVAP C

SORU 7

Türkçe öğretmeni, "Hikaye edici metin yazar." kazanımına yönelik etkinlik yaptırmamıştır.

Hikaye edici metin yazar.: Öğrenciler metinlerinde günlük hayattan örneklerle yer vermiştir fakat yazım kılavuzundan yararlanmamışlardır. Metinlerinde serim, düğüm, çözüm bölümlerine yer verselerdi bu kazanım uygulanabilirildi.

Bilgilendirici metin yazar.: Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine yer verilmiştir. Öğrenciler metinlerinde günlük hayattan örneklerle yer vermiştir.

Yazma stratejilerini uygular.: Not alarak yazma stratejisi kullanılmıştır. Öğrenciler doğaya verilen zararlar ile ilgili elde ettiği bulguları not alarak bir yazma taslağı oluştururlar.

Yazlarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır: Cümelenin yönünü ve biçimini değiştiren sözcüklerle yönelik etkinlik düzenlenmiştir.

Yazlıklarını paylaşır.: Öğrenciler metinleri bittikten sonra sıra arkadaşlarıyla paylaşmışlardır.

CEVAP B

SORU 8

4+1 PLANLI YAZMA VE ÖZ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (PROF. DR. HALİT KARATAY)

Kategori	Madde No.	Açıklama
1. HAZIRLIK	1	Yazımın bir konusu vardır.
	2	Yazımın anahtar kelimelerini, temel kavramlarını belirledim.

	3	Yazımın konusunu sınırlandırdım.
	4	Yazımın bir amacı (ana düşüncesi) vardır.
	5	Yazımın belli bir hedef kitlesi vardır.
	6	Yazımla ilgili araştırma yaptım.
	7	Yazımla ilgili farklı kaynaklardan yararlandım.
	8	Yazımla ilgili topladığım bilgileri düzenledim.
2. PLANLAMA	9	Yazıma uygun bir yazma planı oluşturdum.
	10	Yazımın ana ve alt başlıklarını belirledim.
	11	Yazımın giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini belirledim.
	12	Yazımın bölümleri arasında bütünlük vardır.
3. GELİŞTİRME	13	Yazımın tür özelliklerine uygun giriş yaptım.
	14	Yazında ana düşünceyi yardımcı düşüncelerle destekledim.
	15	Yazında düşünceyi geliştirme yollarından yararlandım.
	16	Yazımın bölümleri arasında uygun geçişler yaptım.
	17	Yazında anlaşılmayan bölüm yoktur.
	18	Yazında gereksiz ayrıntılara yer vermedim.
	19	Yazımın her bölümünde ilgi uyandıran bir bilgi, düşünce veya olay vardır.
	20	Yazımı etkileyici bir şekilde bitirdim.
4. DÜZELTME	21	Yazında düşünce veya olayları birbiriyle tutarlı sıraladım.
	22	Yazında kullandığım cümlelerde anlatım bozukluğu yoktur.

	23	Yazında neden-sonuç, amaç-sonuç ilişkilerini doğru kurdum.
	24	Yazında bağlama uygun sözcükler kullandım.
	25	Yazında noktalama işaretlerini doğru kullandım.
	26	Yazında yazım kurallarına dikkat ettim.
5. SUNUM	27	Yazımı türünün özelliklerine uygun düzenledim.
	28	Yazında düzgün, okunaklı bir yazı kullandım.
	29	Yazında sayfa düzenine dikkat ettim.
	30	Yazında kullandığım başlık ve görseller ilgi çekicidir.

Kaynak: 4+1 Planlı Yazma ve Değerlendirme Modeli (Karatay, 2011a: 30).

CEVAP E

SORU 9

Fatma öğretmenin yaptırdığı etkinlik TYMM Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programına göre doğrudan “Dinlediğini/izlediğini özetleyebilme” öğrenme çıktısına yönelikir. Bu öğrenme çıktısındaki unutmamamız gereken “çözümleme, önemli-önemsiz bilgileri ayırt etme ve kronolojik akışa göre kendi cümlelerle yeniden ifade etmek” anahtar kelimeleridir. Hem bu öğrenme çıktısının hem de çeldirici şıklardaki öğrenme çıktılarının süreç bileşenlerine ve açıklamasına göz atalım;

- **Dinlediğini/izlediğini özetleyebilme**
 - a) Dinlediğinde/izlediğinde sunulan bilgileri çözümler.
 - b) Çözümlemeden hareketle önemli ve önemsiz bilgileri sınıflandırır.
 - c) Dinlediğindeki/izlediğindeki önemli bilgileri kronolojik akışa/düşünce akışına uygun olarak kendi cümleleriyle ifade eder.
- **Çoklu ortam ögelerine yönelik çözümleme yapabilme**
 - a) Çoklu ortam ögelerinin işlevlerini (eş anlam oluşturma, anlamı destekleme veya tek başına anlam oluşturma) belirler.
 - b) Ögeler arasındaki bağlantıları belirler.
- **Bilgilendirici metinlerde metin yapılarından hareketle önemli bilgileri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme**
 - a) Metin yapısından hareketle önemli bilgileri belirler.
 - b) Belirlenen bilgilerin birbirleriyle ilişkisini ortaya koyar.

5. sınıf	Sıralı/kronolojik metin yapısı üzerinde çalışmalar yapılır.
----------	---

6. sınıf	Sıralı/kronolojik, açıklayıcı ve karşılaştırma/zıtlık metin yapıları üzerinde çalışmalar yapılır.
7-8. sınıf	Sıralı/kronolojik, açıklayıcı, karşılaştırma/zıtlık, sebep-sonuç ve problem-çözüm metin yapılarına yönelik çalışmalar yapılır.

- **Medya içeriğini değerlendirebilme**
 - a) Medya içeriğiyle ilgili bir norm belirler.
 - b) Belirlediği norma göre medya içeriğinde inceleme yapar.
 - c) İnceleme sonuçlarını belirlediği normla karşılaştırır.
 - c) Karşılaştırma sonucundan hareketle bir yargıya ulaşır.
- **Dinlediğini/izlediğini kendi içinde karşılaştırabilme**
 - a) İçerigin farklı bölümlerindeki karşılaştırılabilir unsurlara (duygu, düşünce, görüş, kahraman, dil kullanımı vb.) ilişkin özellikleri belirler.
 - b) Belirlenen özelliklerden hareketle benzerlikleri listeler.
 - c) Belirlenen özelliklerden hareketle farklılıklarını listeler.

CEVAP E

SORU 10

“Anahtar kelimelerle çalışma” dinleme öncesinde yapılan bir stratejiyken “Sözel olmayan ipuçlarını gözleme, amaca ulaşma durumunu gözleme (izleme), not alma biçimlerinden yararlanma, anlam üniteleri oluşturma” stratejileri dinleme sırasında yapılan stratejilerdir. Karşıtılmaması gereken stratejilere bakalım;

- Anahtar kelimelerle çalışma – Dinleme öncesi
- Anahtar kelimeleri tespit etme – Dinleme sırasında (2022 Türkçe ÖABT çeldirici sık)
- Sözel olmayan ipuçlarını gözleme – Dinleme sırasında (2022 Türkçe ÖABT çeldirici sık)
- Sözel olmayan ipuçlarını değerlendirme – Dinleme sonrası
- Dinleme amacını belirleme: Dinleme öncesi (2023 Türkçe ÖABT çeldirici sık)
- Amaca ulaşma durumunu gözleme: Dinleme sırasında (2022 Türkçe ÖABT çeldirici sık)
- Dinleme amacına ulaşma durumunu değerlendirme, sorgulama: Dinleme sonrası (2019 Türkçe ÖABT çıkışlı soru)
- Not alma biçimlerini belirleme: Dinleme öncesi (2022 Türkçe ÖABT çıkışlı soru, 2019 Türkçe ÖABT çeldirici sık)
- Not alma biçimlerinden yararlanma: Dinleme sırasında
- Anlam üniteleri oluşturma (2018 Sınıf ÖABT çıkışlı soru, 2020 Sınıf ÖABT çeldirici sık)

CEVAP A

SORU 11

Transfer edici dinlemeyi, insanlar dinlediklerindeki mesajı anlamak ve edindikleri önemli bilgileri hatırlarında tutmak amacıyla tercih ederler. Çocuklar genellikle bu dinleme türünü sesli okuma yaparken, sosyal çalışmalar ya da fen bilimleri ile ilgili tematik ünitelerle ilgili video izlerken kullanırlar. Örneğin, çocuk güventen elde edilen enerjinin elektrik enerjisine nasıl dönüştüğünü öğrenirken aynı zamanda öğretmenleri bu konuya ilgili bir kitabı sesli olarak okuduğunda çocuklar burada transfer edici dinlemeyi kullanacaklardır. Bu bilgiye ek olarak 2020 Sınıf ÖABT çıkışlı soruda da “Temel amacı, konuşulanların ana fikrini belirleyip verilen mesajı anlamaktır. Daha çok bilgi verici metinleri dinlemede işe koşulur.”

Dinlerken tablo ve grafiklerden yararlanma gibi anlamaya yardımcı stratejiler kullanılarak fikirler organize edilebilir. Konuşma bitiminde, konuşmacıya yöneltilmek üzere sorular hazırlanabilir.” tanımı verilmiştir. **Cevap C Şıkkıdır.**

Çeldirici sıkta bulunan diğer dinleme türlerine göz atalım;

Estetik Dinleme: Eğlenmek, haz almak için yapılan dinlemedir. Bu dinleme türündeki mesajın dinleyen üzerinde heyecan uyandırması ve duygularını ortaya çıkartması arzu edilir. Burada dinleyici; hikâye, şiir veya dramadan kişisel olarak zevk almayı amaçlar. Tekrar, ritim, kafife gibi dilin sözel özelliklerinin tadına varır. İşitiklerine yoğun bir şekilde kendi içinde cevaplar bulmaya çalışır. Sözlü iletişim tarzı geliştirmeye çalışır. Bu dinleme türünde bilişsel bir amaçtan ve çabadan ziyade, estetik bir zevk duymak, keyif almak, rahatlamak amacı vardır. Bu yönyle duyuşsal amaçlarla yapılan bir dinleme türüdür denilebilir.

Estetik dinleme stratejileri:

- **Tahminde bulunma:** Dinleme başlamadan önce, öğrenciler tahmin etmeye yönlendirilmelidir. “Birazdan size okuyacağım metin şiir mi, masal mı, hikâye mi? Sizce hangi tür olabilir?” gibi bir soruya işe başlaması öğrencilerin meraklılığını uyandıracak, ilgilerini dinleme metnine yönlendirmelerini sağlayacaktır. Tahmin etmeye başlık ve kapak resmi ile başlamalıdır. Daha sonra sesli okuma süresi boyunca öğretmen öğrencilerinin tahminde bulunması için fırsatlar sunmalıdır, zaman zaman durmalıdır, öğrencilere okumadan önceki tahminlerini sormalı ve bir sonraki bölümle ilgili tahminlerde bulunmalarını istemelidir. Öğretmen mümkün olduğunda kilit noktalarda durmalıdır. Tahmin etme çalışmaları hayal ederek değil metindeki ipuçları kullanılarak yapılmalıdır.
- **Zihinde Resmini Çizme:** İnsanlar çoğunlukla bir şeyler okurken ya da dinlerken metin içerisinde geçenleri otomatik olarak zihinlerinde canlandırırlar. Bu stratejinin uygulanışında öğretmen yine öğrencilerini dinledikleri şeyleri zihinlerinde canlandırmaları için yönlendirir. “Dinleme esnasında öğrenciler hayal güçlerini de kullanarak dinlediklerini zihinlerinde resimleştirmelidirler. Diğer isimleri görselleştirme ve zihinsel imaj oluşturmaktır.
- **Dil Oyunları:** Edebi türlerde yazar dili en güzel şekliyle kullanır, söz sanatları, ikilemeler, uyaklar vb. edebi türlerde sıkılıkla kullanılır. Öğrenciler, dinlerken, konuşmacının dili kullanım şekline de şahit olurlar. Konuşmacının kullandığı kelimeler, kurduğu cümleler, yararlandığı söz sanatları, kafiyeler, ikilemeler, atasözü ve deyimler, özlü sözler vs. dikkatlerini çeker. Hatta bunları beğenip, kendi konuşmalarında ve yazlarında kullanabilirler de.
- **İlgî Kurma:** İlişkilendirme ya da bağlantı kurma aslında öğrencinin bir metni dinledikten ya da okuduktan sonra edindiklerini bir başka duruma aktarmasıdır. Bu aktarma işlemi, anlamın yapılandırılması ve hatırlı kalması açısından önemlidir. Öğrenciler metinden alındıklarını ya günlük yaşamlarına aktarırlar/ilişki kurarlar ya da okudukları/dinledikleri başka metinlerle, ilişkilendirirler.
- **Özetleme:** Öğrenciler bir metni dinledikten ya da bir dinleme materyalini izledikten sonra, ele alınan konu, verilen mesaj, bakış açısı, olay, karakterler gibi temel unsurları metnin genel hatlarıyla organize edip kendi özgün ifadeleriyle sözlü ya da yazılı olarak anlatabilmelidirler. Bu süreçte dikkat edilmesi gereken en önemli noktalar; öğrencinin konuyu eksiksiz ve tam olarak anlayabilmesi, metinde işlenen ana düşünceyi eksiksiz ve tam olarak kavrayabilmesi, kendi özgün ifadeleriyle ve cümleleriyle özetleme yapmasıdır.

Etkili Dinleme: Herhangi bir mesajı, eleştirel bir yarında bulunmaksızın yapılan dinlemedir. Bir konuşmada geçen; gerçek bilgi ile dinleyicinin çıkarımı sonucunda elde ettiği bilgiyi ayırt etmek, sebep sonuç ilişkilerini anlamak, ana fikri ve yardımcı fikirleri belirlemek, bilinen ve yeni öğrenilen arasındaki ilişkiye ortaya koymak amacıyla yapılan dinlemeler bu türde örnek verilebilir. Bu dinleme türü 2019 Türkçe ÖABT’de “2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı dinleme/izleme kazanımlarından “Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.” kazanımı aşağıdaki dinleme türlerinden hangisiyle doğrudan ilgilidir?” şeklinde sorulmuştur.

Stratejik Dinleme: Akyol stratejik dinlemeyi “hem katılımı hem de anlamayı artırmak” olarak nitelendirir. Stratejik dinleme, dinleme öncesinde bir dinleme planı yapmayı ve dinleme sırasında belli noktalara odaklanmayı gerektirir. Aktif dinleyici, dinleme sürecinde konuşmacının sağladığı ipuçlarından ve verdiği bilgilerden yararlanarak tahminlerini sürekli olarak yeniler; öncelikle konuşma boyunca temel fikrin ne olduğunu tespit etmeye çalışır. Ana fikri elde ettikten sonra detaylar hakkında sorular sorar ve anlamı derinleştirir. Sorular, anlamaya yardımcı stratejilerdir. Dinleyici, kendini mutlaka kontrol etmeli, neden

dinlediğini unutmamalıdır. Dinleyici, anlatılanlarla ilgili sınıflamalar, gruplamalar, genellemeler yapabilir; bunları görselleştirip grafiklerle düzenleyebilir; üzerinde düşünebileceği notlar alabilir.

Ayırt Edici Dinleme: Görsel uyarlanları ve sesleri birbirlerinden ayırt etmek için yapılan dinlemedir. Bu dinlemede; çevreden gelen sesleri, müzikteki tonlamaları, birden fazla anlamı olan kelimeleri, konuşma seslerini, sözlü iletişimle birlikte kullanılan sessiz iletişim öğelerini vb. ayırt etmek amacıyla dinleme yapılmaktadır. Ayırtıcı dinleme iki açıdan önemlidir. İlki ses-anlam ilişkisinin irdelenmesi (açık ve kapalı e, uzun â, kalın-ince k). İkincisi sözcüklerin telaffuzunda vurgu ve tonlamaların anlamda ortaya çıkardığı değişiklıkların ayırtıcı dinleme ile kavratılabilmesi. Ayırtıcı dinlemede kullanılacak stratejilerden biri bir film izletilip ses, beden dili ilişkisini irdeletmektedir.

CEVAP C

SORU 12

Cevap C seçeneğidir.

- I. Not alarak dinleme
- II. Seçerek dinleme
- III. Empati kurma
- IV. Yaratıcı dinleme

SORU 13

Öğrencinin uygulamakta zorlandığı kazanım sözcükleri anımları dışında ve bağlama uygun olmayacak şekilde kullandığı için "Kelimeleri anımlarına uygun kullanır." kazanımı olur.

Umuyoruz ki soru kökünü okumadan yukarıdaki etkinlikler ile kazanım eşleştirmesi yapıp B seçeneğine gitmemiştir. 😊

CEVAP D

SORU 14

Gülistan öğretmenin yaptırdığı etkinlik açık oturuma yöneliktir.

Toplumu yakından ilgilendiren herhangi bir güncel olayın, bir ülke sorununun, bilim, sanat ve politikayla ilgili önemli bir konunun uzman kişiler tarafından seçkin dinleyiciler önünde tartışımasına "açık oturum" denir. Konusu önceden belirlenen ve bir başkan tarafından yönetilen açık oturumlar; büyük bir salonda kalabalık bir dinleyici, geniş halk kitleleri önünde yapılabileceği gibi radyo ve televizyon gibi görsel- işitsel iletişim araçlarıyla da yapılabilir. Hatta gazete veya dergi gibi yayın araçlarıyla da yapılabilir. Açık oturumun asıl amacı, seçilen konu üzerinde kamuoyunu çeşitli yönden aydınlatmaktır. Bunun için konuşmacıların **değişik görüşe sahip kişilerden** seçilmesine özen gösterilir. Çünkü, **aynı konu hakkında farklı kişilerin değişik görüşleri, dinleyicilerin konuya daha geniş bir açıdan bakabilmelerine ve değerlendirmelerine imkân sağlar.** **En az üç, en çok beş kişinin konuşmacı olarak katıldığı açık oturumun** süresi 40 - 90 dakikadır. Açık oturumlara uzmanlar, sanatçilar, fikir adamları ve devlet yetkilileri katılabildikleri gibi her gruptan meslek temsilcileri de konuşmacı olarak katılabilirler. Açık oturum, başkanın konuyu ana hatlarıyla dinleyicilere anlatması ve konuşmacıları teker teker tanıtmasıyla başlar. Başkanın bu tanıtımından sonra konuşmacılar, konuya ilgili düşünce ve görüşlerini sırasıyla açıklar.

Unutmayalım! Açık oturumda farklı görüşlere sahip tek grup vardır. Buna benzer çok yakın bir soru ÖSYM tarafından TDE ÖABT'ye soru olarak geldi.

CEVAP C

SORU 15

- I. Dikkat çekme
- II. Anlamayı sağlama
- III. İnandırma
- IV. Tekrarlama ve isteneni açıklama basamakları ikna edici konuşma yöntem ve tekniğinin basamaklarıdır.

CEVAP E

SORU 16

A. Cümle vurgusu:

- Fiil cümlelerinde yüklemden hemen önceki kelime ya da kelime grubu vurguludur.
ÖRN: Babam dün **Ankara'dan** geldi. Babam Ankara'dan **dün** geldi.
- İsim cümlelerinde vurgu, yüklem üzerinde bulunur.
ÖRN: Bu kitapların hepsi **senin**.
- Soru cümlelerinde vurgu, iki türlüdür.
 - 1) Soru sözcüğünün bulunduğu soru cümlelerinde vurgu, soru sözcüğü üzerindedir.
ÖRN: Bu soruyu **kim** çözecek?
 - 2) "mi" sözcüğünün bulunduğu soru cümlelerinde vurgu, "mi" sözcüğünden önceki sözcüktedir.
ÖRN: Ayşe **dün** mü tatilé gitti?

CEVAP C

SORU 17

Aradağımız ünsüz ses “ç” sesidir.

Niteliklerine Göre Ünsüzler

		süreksiz		sürekli	
		tonlu	tonsuz	tonlu	tonsuz
dudak	çift dudak	b	p	m	
	diş dudak		v	f	
diş	diş	d	t	z, n	s
	diş-damak	c	ç	j	ş
damak	ön damak	g	k	l, r, y	
	art damak	ğ	k	ğ	
gürtlak					h

b : süreksiz, tonlu bir dudak ünsüzüdür.

c : süreksiz, tonlu bir diş-damak ünsüzüdür.

ç : süreksiz, tonsuz bir diş-damak ünsüzüdür.

d : süreksiz, tonlu bir diş ünsüzüdür

f : sürekli, tonsuz bir diş-dudak ünsüzüdür.

g : süreksiz, tonlu bir ön damak ünsüzüdür.

ğ : süreksiz, tonlu art damak ünsüzüdür.

h : sürekli, tonsuz bir gürtlak ünsüzüdür.

j : sürekli, tonlu bir diş-damak ünsüzüdür.

k : süreksiz, tonsuz ön damak ünsüzüdür.

ķ : süreksiz, tonsuz art damak ünsüzüdür.

l : sürekli, tonlu ön damak ünsüzüdür.

m : sürekli, tonlu bir dudak ünsüzüdür.

n : sürekli, tonlu bir dış ünsüzüdür.

p : süreksiz, tonsuz bir dudak ünsüzüdür.

r : sürekli, tonlu ön damak ünsüzüdür.

s : sürekli, tonsuz bir dış ünsüzüdür.

ş : sürekli, tonsuz bir dış-damak ünsüzüdür.

t : süreksiz, tonsuz bir dış ünsüzüdür.

v : sürekli, tonlu bir dış-dudak ünsüzüdür.

y : sürekli, tonlu ön damak ünsüzüdür.

z : sürekli, tonlu bir dış ünsüzüdür.

CEVAP C

SORU 18

Aykırışma ses olayı, ünsüzler arasındaki benzeşmenin ziddi bir olaydır. Bu olay boğumlanma noktaları aynı ya da yakın olan ünsüzlerden birinin başka bir boğumlanma noktasına geçerek benzeri sesten uzaklaşması olayıdır. Bu olay söz konusu kelimelerde benzer veya eşit nitelikte seslerin yan yana gelmesinden kaynaklanan ses itişmesi (kakofoni) olayını engelleme amacıyla dayanan bir ses değişmesidir. A,B,C,D seçeneklerinde verilen değişimler bu ses olayına örnekken E seçeneğindeki değişim ötümlüleşme (tonlulasma)orneğidir.

CEVAP: E

SORU 19

Bu tarz hem isim hem fiil kökü ortaklı olabilen durumlarda bağlama ve sözcüğün aldığı eklere bakılmalıdır.

(I): iç: isim kök

(II): yüz: isim kök

(III): ara: isim kök

(IV): dil- : fiil kök

(V): ara- : fiil kök

CEVAP: E

SORU 20

ÇÖZÜM:

Başarının zevki: Tamlayan eki almıştır.

Odanın kapısı: Tamlayan eki almıştır.

Öğretmenin gülüşü: Tamlayan eki almıştır.

Senin öğrencilerin: Tamlayan eki almıştır.

Sonucun mutluluğu: Tamlayan eki almıştır.

CEVAP: B

SORU 21

- A) Edat: göz ile.
- B) Belgisiz sıfat: yabancı bir şehir, bir kadın heykeli.
- C) Durum zarfı: uzun uzun süzersin.
- D) Sıfat-fil: anlayan bir göz, kıvrılmayan belini.
- E) Belgisiz zamir: Parçada örneği yoktur. Biri, tümü, hepsi vb.

CEVAP: E

SORU 22

- A) Bağlama grupları bulunmaktadır: eğilimlerin ve değerler, anlama ve anlatma, görsel ve işitsel, Yazma ve Konuşma, anlam ve içerik, anlamı çözümleme ve kural uygulama.
- B) Hem belgisiz zamir hem de belgisiz sıfatı örnek vardır: tüm beceri alanları, başkaları,
- C) Sayı sıfatına örnekler bulunmaktadır: Parçada örneği bulunmamaktadır.
- D) Zarf-fil grupları bulunmaktadır: eğilimlerin ve değerlerin temel bileşeni olarak, iletişim ortamının bileşenlerine uygun olarak.
- E) Parçada edat ve bağlaçlarından sözcükler bulunmaktadır: aracı ile, amacı ile, ve, üzere, becerileri ile.

CEVAP: C

SORU 23

- A) Sıfat-fil grubu: bir zamanlar oyun seslerinin yankılandığı.
- B) İsnat grubu: Parçada örneği yoktur. Ters çevrilmiş sıfat tamlaması görünümündedir.
- C) Bağlama grubu: sessizlik ve korku, ne bayraklar ne de sınırlar.
- D) Edat grubu: gülüşleriyle, gözyaşlarıyla
- E) İsim-fil grubu: ne bayraklar ne de sınırlar uğruna bir tek cana kıyma.

CEVAP: B

SORU 24

üzmüşü: Yüklem

ağır adımlarla durağa doğru yürüyen omzunda eski püşkü çantasını taşıyan ve yüzünde derin bir yorgunluk ifadesi bulunan yaşlı adamı kimse fark etmemesi: Özne (Üzen ne?)

Sabahın erken saatlerinde henüz sokak lambalarının sönmemiş kentin uykulu sessizliğinin hâkim olduğu bir sabah: Zarf tümleci (Ne zaman üzmüşü?)

beni: Belirtili nesne (Kimi üzmüşü?)

Çok: Zarf tümleci (Ne kadar üzmüşü?)

CEVAP: C

SORU 25

Ruh dil bilimi, insan zihni ile dil arasındaki karmaşık ilişkiyi araştıran bir çalışma alanıdır. Bu yaklaşımın, bireylerin dili nasıl edindiği, zihinde nasıl işlediği, nasıl anladığı ve ürettiği gibi sorulara yanıt aranır. Dilin edinilme süreci, çocuklukta başlayan ve gelişimin farklı aşamalarında biçimlenen bilişsel bir yeti olarak değerlendirilir. Aynı zamanda, dilin bellekte nasıl temsil edildiği, sözcüklerin ve anlamların zihinsel olarak nasıl organize edildiği ve konuşma ya da yazma sırasında bu bilgilerin nasıl erişilip kullanıldığı incelenir. Konuşma sırasında sözcük seçimi, cümle kurma, anlam oluşturma ve dinleyicinin algılama süreçleri gibi aşamalar da araştırmanın temel odak noktalarındandır. Ayrıca, dil bozuklukları, ikinci dil edinimi ve çok dilli bireylerin zihinsel süreçleri gibi konular da bu alanın kapsamına girer. Böylece insanın dil kullanımını ile zihinsel işleyişi arasındaki derin bağlantılar bilimsel yöntemlerle ortaya konmaya çalışılır.

Derlem dil bilimi: Dil biliminin bir dalı olarak, gerçek yaşamdan alınmış geniş kapsamlı yazılı ya da sözlü dil verilerinin bilgisayar destekli yöntemlerle sistemli biçimde incelenmesine dayanan yaklaşıma denir. Bu yaklaşımın, dilin doğal kullanım örnekleri toplanarak anlam, kullanım sıklığı, dil yapıları ve değişimleri gibi özellikler üzerinde nicel ve nitel analizler gerçekleştirilir. Böylece dilin kuramsal değil, günlük yaşamda nasıl kullanıldığına dair bilimsel veriler elde edilir.

Betimlemeli dil bilim: Bu yaklaşım, dili olduğu gibi ele alır ve kurallar koymak ya da dil kullanımını yönlendirmek yerine, konuşma ve yazı dilinde gerçek yaşamda nasıl kullanıldığını tarafsız biçimde incelemeye odaklanır. Sözcüklerin, dil yapılarının ve anlam ilişkilerinin doğal bağamlar içinde ortaya çıkışını gözlemlenir; herhangi bir doğruluk ya da yanlışlık yargısı gütmeden, dilin değişken ve canlı yapısı çözümlemeye çalışılır. Bu sayede dilin zengin çeşitliliği ve kullanım örüntüleri bilimsel yöntemlerle anlaşılır hâle gelir.

Karşılaştırmalı dil bilim: Bu alan farklı dillerin yapılarını, sözcük dağarcığını, ses sistemlerini ve anlam özelliklerini inceleyerek aralarındaki benzerlikleri ve farklılıklarını araştırır. Amaç, dillerin tarihsel gelişimini, ortak kökenlerini ya da etkileşim süreçlerini anlamaktır. Bu yaklaşım sayesinde dil aileleri belirlenir, dil değişimleri ve evrim süreçleri çözümlenir ve diller arası ilişkiler bilimsel temellere dayandırılarak açıklanır.

Uygulamalı dil bilim: Bu alan dil bilgisi, ses bilgisi, anlam bilgisi gibi kuramsal çalışmaların bulgularını eğitim, çeviri, dil öğretimi, sözlük hazırlama ve dil teknolojileri gibi çeşitli alanlarda kullanmayı amaçlar. Temel hedefi, dilin gerçek yaşamda karşılaşılan sorunlarına çözüm üretmek ve farklı bağlamlarda dil kullanımını geliştirmektir. Böylece dilin işlevsel yönü öne çıkarılarak bireylerin ve toplumların dil becerilerinin güçlendirilmesine katkıda bulunulur.

CEVAP: A

SORU 26

Parçada bahsedilen kuram Dilsel Görecelik kuramıdır ve Edward Sapir ile ilişkilendirilebilir.

- A) Franz Boas: Çok Kökenlilik kuramı
- B) Edward Sapir: Dilsel Görecelik kuramı
- C) Antoine Meillet: Dil bilgiselleşme kuramı
- D) Noam Chomsky: Üretici dönüşümsel kuram
- E) John Searle: Edimsözlerin sınıflandırılması

CEVAP: B

SORU 27

Bu diyalog, Roman Jakobson'un dilin üst dil işlevi kavramına açık bir örnek oluşturmaktadır. Üst dil işlevi, dili açıklamak, dilındaki belirsizlikleri gidermek ve anlama sürecine katkıda bulunmak amacıyla dilin yine dil aracılığıyla kullanılması durumudur. Başka bir deyişle, bir sözcüğün ya da dilsel yapının anlamını ya da kullanımını açıklamak için yapılan her türlü dilsel faaliyet bu işlevin kapsamına girer. Diyalogda Ece, ders sırasında karşılaştığı fakat anlamını bilmediği "müteessir" kelimesiyle ilgili arkadaşına soru sormaktadır. Deniz ise bu kelimenin anlamını ayrıntılı biçimde açıklamakta ve örneklerle desteklemektedir. Burada Deniz'in yaptığı şey, doğrudan üst dil işlevini kullanmaktadır çünkü dilin bir unsurunu (kelimeyi) açıklamak için yine dili kullanmaktadır. Ayrıca, Deniz'in "günümüzde pek kullanılmaz, yerine daha çok 'çok üzüldü' ya da 'etkilendi' denir" şeklindeki açıklaması, kelimenin kullanım sıklığı ve bağlamsal tercihleri hakkında da bilgi vererek, dilin işlevsel yönünü göstermektedir. Bu tür etkileşimler özellikle doğal konuşma ortamlarında, öğrenme süreçlerinde ve dil öğretiminde oldukça yaygındır. Bir birey, anlamını

bilmediği veya yanlış anladığı bir kelime, deyim ya da dil yapısı hakkında diğer bireyden açıklama talep eder ve aldığı yanıt, onun dilsel repertuarını genişletir. Böylece iletişim sırasında sadece bilgi aktarımı değil, dil üzerine düşünme ve öğrenme süreci de gerçekleşmiş olur. Sonuç olarak, bu diyalogda Deniz'in açıklamaları ve Ece'nin soruları sayesinde üst dil işlevi etkin biçimde kullanılmış, dilin öğrenme ve anlamlandırma boyutuna katkıda bulunmuştur.

CEVAP: D

SORU 28

Parçada üzerinde durulan kavram, bir kelimenin ya da dil biriminin anlamının, içinde geçtiği cümledeki diğer öğelerle birlikte şekillendiğini, anlamın bu çevredeki öğelerden etkilendiğini anlatmaktadır. Yani, bir kelimenin anlamı yalnız başına değil, bulunduğu cümledeki diğer sözcüklerle, kullanım yerine göre kazanılmaktadır.

Bunu açıklayan temel dilbilim terimi, bağlamdır. Çünkü bağlam, bir dil ögesinin öncesindeki ya da sonrasındaki öğelerle ve kullanım durumu ile ilişkisini, dolayısıyla anlamını belirleyen yapıdır.

Sorudaki örneklerde de (çocuğu tayin etmek, askere çağrımak, okula başlatmamak, emzirmek) her defasında "çocuk" kelimesinin hangi yaş ve durumda kışkırttığı, cümledeki diğer kelimele göre farklı anımlar kazanmıştır. Aynı şekilde "Elinde ne var?" sorusu da kullanım durumuna göre farklı anımlara bürünmüştür. Bu, tam anlamıyla bağlam etkisinin bir göstergesidir.

CEVAP: A

SORU 29

- **A) Sanatsal ifade ve yaratıcılığın önemi işlenmiştir.**
 - **Doğru.** Metin boyunca Minik Pırpir'in resim yapma çabası, fırçasını sallayarak renkler oluşturması ve sonunda "renk cümbüsü" adını verdiği karışıklarla yeni bir güzellik bulması, sanatsal ifade ve yaratıcılığın keşfini ve önemini vurgular.
- **B) Olumsuz durumların pozitif bir bakış açısıyla nasıl değerlendirebileceği vurgulanmıştır.**
 - **Doğru.** Pırpir'in renklerin karışmasına üzülmesi, olumsuz bir durumu ifade ederken; Bilge Baykuş'un "Önemli olan, her karışımın yeni bir renk, yeni bir güzellik yaratmasıdır. Bak, kahverengi de toprağın rengi değil mi? O da güzel." sözleriyle bu durumun aslında yeni bir güzellik olduğu gösterilir. Bu, olumsuz görünen bir şeyin olumlu yorumlanabilmesidir.
- **C) Karakterler arasında yaş farkından kaynaklanan bir bilgelik aktarımı söz konusudur.**
 - **Doğru.** Minik Pırpir, henüz deneyimsiz bir çocuk figürünü temsil ederken, "Bilge Baykuş" adı ve Baykuş'un Pırpir'a yol gösterici, açıklayıcı ve rahatlatıcı konuşması, yaşça büyük ve deneyimli birinden (bilge kişi) küçüğe (deneyimsiz olana) bir yaşam dersi aktarımını gösterir.
- **D) Doğa temali unsurlar, karakterlerin gelişimine zemin hazırlamıştır.**
 - **Doğru.** "Gökyüzünün masmavi, güneşin sapsarı, çimenlerin yemyeşil ve menekşelerin mor olduğunu düşündü", "toprağın rengi" gibi doğa unsurları, Pırpir'in resim yapma eylemi ve renkleri anlamlandırma süreci için bir zemin oluşturmuştur. Renkler doğrudan doğadan alınmış ve Pırpir'in sanatsal ve duygusal gelişimine eşlik etmiştir.
- **E) Metinde, doğrudan didaktik bir üslup benimsenerek okuyucuya ders verilmiştir.**
 - **Yanlış.** Metin, bir hikâye aracılığıyla, karakterler (Pırpir ve Bilge Baykuş) arasındaki diyaloglarla bir mesaj (olumsuzluklara farklı bakış açısı, yaratıcılığın değeri) verir. Bu, **dolaylı didaktizmdir**. Doğrudan didaktik üslup, bir öğretmenin ders anlatması gibi, açıkça "Bunu yapmalısın, söyle davranışmalısın" şeklinde öğütler içeren bir dildir. Metinde bu tür bir doğrudan anlatım yerine, olay örgüsü ve karakter etkileşimi yoluyla mesaj iletilmiştir.

CEVAP E

SORU 30

Parçada sözü edilen eser *Tom Sawyer'dır*.

A) Peter Pan

- **Yazar:** James Matthew Barrie (1860-1937) - İskoç yazar ve oyun yazarı.
- **Konusu:** Hiç büyümeyen ve Uçan Ada(Neverland) adında sihirli bir yerde yaşayan Peter Pan'ın, Wendy Darling ve kardeşlerini de alarak Kaptan Kanca ve korsanlara karşı verdiği mücadeleleri anlatır. Çocukluğun sonsuzluğunu, hayal gücünün gücünü ve macera arayışını işler.

B) Oliver Twist

- **Yazar:** Charles Dickens (1812-1870) - İngiliz romancı.
- **Konusu:** Yetimhanede büyüyen ve sonrasında acımasız koşullarla dolu Londra'nın suç dünyasına sürüklenen Oliver Twist'in hikayesidir. Roman, 19. yüzyıl İngiltere'sindeki yoksulluğu, sosyal adaletsizlikleri, çocuk işçiliğini ve suç çetelerinin acımasızlığını eleştirel bir dille gözler önüne serer.

D) David Copperfield

- **Yazar:** Charles Dickens (1812-1870) - İngiliz romancı.
- **Konusu:** Charles Dickens'in kendi hayatından izler taşıyan, büyük ölçüde otobiyografik kabul edilen bir romandır. David Copperfield'in çocukluğundan yetişkinliğe uzanan zorlu yaşam mücadelesini, karşılaştiği farklı karakterleri, iyilikleri ve kötülükleri anlatır. Dönemin İngiliz toplumunun farklı katmanlarına ayna tatar.

E) Alice Harikalar Diyarında

- **Yazar:** Lewis Carroll (gerçek adı Charles Lutwidge Dodgson) (1832-1898) - İngiliz yazar
- **Konusu:** Alice adlı küçük bir kızın, bir tavşan deliğinden gereken Harikalar Diyarı adlı fantastik ve mantık dışı bir dünyaya düşmesini ve burada yaşadığı sürealist maceraları anlatır. Karakterler ve olaylar aracılığıyla dil, mantık ve gerçeklik üzerine göndermeler yapar, çocuk edebiyatında bir çığır açmıştır.

CEVAP C

SORU 31

- Tarafsız ve gerçekçi olumlumalıdır.
- Bilgi, belge, tanık ve kanıtlara dayandırılmalıdır.
- Kronolojik sıra izlenebilir.

Bu bilgilerle anlatılan metin türü biyografi/otobiyografi'dir.

A -> Biyografi, B->Biyografi, C -> Otobiyografi D-> Biyografi örneğidir.

E ise "Anı" örneği可以说abilir.

Anılar genellikle yazarın kendi öznel deneyimlerine ve hatırladıklarına dayanır. Bir biyografide olduğu gibi kapsamlı dışsal **belge, tanık ve kanıt** toplama ve sunma zorunluluğu yoktur. Anılar "gerçekçi" olsa da biyografide aranan o mutlak "tarafsızlık" ve "geniş çaplı belgelenmişlik" seviyesini taşıma zorunluluğu yoktur.

CEVAP E

SORU 32

Parçada örneği verilen ve söz edilen kural, İkizler Kuralı'dır. Bu kuralın genel özelliklerine bakalım: İki kişi aynı rolde ortaya çıktığında, bunların ikisinin de küçük ve zayıf olarak betimlendiğini gözlemleyebiliriz. Bu iki tip yakından ilişkili iki kişi, Zıtlar Kuralından uzaklaşarak İkizler Kuralının etkisi altına girer. **'İkizler' kelimesi burada geniş anlamda ele alınmalıdır. Bu, hem gerçek ikizler hem de aynı rolde aynı olan iki kişi anlamına da gelebilir... İkinci derecede gelen tipler çift olarak ortaya çıkmaktadır** (Olrik, 1994a: 5). Bu açıklamadan yola çıkararak "İkizler Kuralı"na gidebiliriz.

Axel Olric'in Epik Yasaları'na ait diğer kurallara da kısaca göz atalım:

Giriş ve Bitiş Kuralı: "Sage birdenbire başlamaz ve birdenbire bitmez... Sage durguluktan coşkunluğa doğru giderek başlar ve çoğu zaman başlıca kişilerinden birinin başına gelen bir felâketi içeren sonuç olayından sonra coşkunluğa durguluga giderek biter" (Olrik, 1994a: 2)

Yineleme Kuralı: Sage yapısının bir diğer önemli ilkesi de yineleme kuralıdır. ...halk anlatıları bu tam anlamıyla ayrıntılara inme tekniğinden yoksundur ve zaten pek ender olan tasvirle de çok kısa oldukları için konuya önem kazandıran etkili bir araç olamazlar. Geleneksel sözlü anlatımımızda yalnız bir seçenek vardır; yineleme. Bir genç üç gün arkası arkaya devler bölgésine gider ve her gün bir dev öldürür. Bir kahraman billür dağa üç kere atla çıkmak ister. Üç müstakbel âşık bir gece bir kız tarafından büyür ile hareketsiz bırakılır. Anlatıda, ne zaman çarpıcı bir sahne ortaya çıksa durum olayın aksını kesmeyecek şekilde uygunsu, sahne yinelenir. Bu sadece gerilimi sağlamak için değil, aynı zamanda anlatının boşluklarını doldurmak için de geçerlidir. Yineleme, bazen gerilimi arttırıcı, bazen basittir. Ama, önemli olan, Sage'nin yineleme olmadan tam olarak kendi biçimini kazanamayacağıdır (Olrik, 1994a: 3).

Üçler Kuralı: ...üç sayısı halk geleneklerinin büyük bir bölümünde -eski Yunan, Kelt, Alman- ve ilkelliğin görünüşünü taşıyan masal, mit, ritüel ve efsane gibi bütün türlerde inatla korunmuştur. Üçler kuralı, halk gelenekleri dünyasında, yüzlerce ve binlerce yıllık insan kültürü arasında geniş bir orak kesiği gibi uzanmaktadır... Bu kuralın egemenliğinin temeli bütün son kazılara ve buluşlara rağmen tarih öncesinin karanlığında kaybolmuştur. Buna karşın bu egemenliğin, daha fazla gerçeklik isteyen zihinsel istekler karşısında yenilerek son bulduğu noktayı gözlemliyoruz (Olrik, 1994a: 4).

Bir Sahnede İki Kuralı: "İki, aynı zamanda ortaya çıkan en yüksek kişi sayısıdır. Aynı zamanda ortaya çıkan üç kişiden her birinin kendi kişilikleriyle rol alması geleneğin bozulması demektir... Bütün anlatı boyunca sadece iki kişi aynı sahnede ortaya çıkar" (Olrik, 1994a: 4).

Zıtlık Kuralı: Sage'de her zaman kutuplaşma vardır. Kuvvetli bir Thor'un karşısında mutlaka akıllı bir Odin veya kurnaz Loki bulunmalıdır. Hüzünlü bir kadının yanında neşeli ve ferahlatıcı biri oturacaktır. Bu temel zıtlık, epik yapısının önemli bir kuralıdır: Genç ve ihtiyan, büyük ve küçük, insan ve canavar, iyi ve kötü. Zıtlık Kuralı, Sage'nin başkahramanlarından, özellikleyle ve eylemleri başkahramana zıt olma gereksiniyle belirlenen diğer bireylere kadar etkili olur (Olrik, 1994a: 4-5).

İlk ve Son Durumun Önemi Kuralı: Bir sürü kişi veya nesne peş peşe ortaya çıkınca en önemli kişi öne gelir. Buna rağmen sonuncu gelen kişi anlatının duygusal doğurduğu kişidir. Bu ilişkiye denizcilik terimleriyle ifade edebiliriz; 'Baş Tarafın Ağırlığı' (das Toppgewicht) ve 'Kıç Tarafın Ağırlığı' (das Achtergewicht). Anlatının ağırlık merkezi her zaman Achtergewicht'te yatomaktadır. En küçük kardeşin son atılımının masalın içinde ne kadar anlam taşıdığını hepiniz biliyorsunuz. Üçler kuralıyla birleşen Achtergewicht halk anlatılarının en önemli özelliği, epik bir kuraldır (Olrik, 1994b: 4).

Anlatımda Tek Çizgiliğin Kuralı: Çağdaş edebiyat -bu terimi en geniş anlamıyla kullanıyorum- çeşitli entrika çizgilerini birbirine dolayıp karıştırmaktan hoşlanıyor. Buna karşılık halk anlatısı bir olay çizgisini başkasıyla karıştırmaz; halk anlatıları her zaman tek çizgiliidir. Eksik kalan ayrıntıları tamamlamak için geriye dönüş yapmaz. Eğer daha önceki olaylar hakkında bilgi vermek gerekiyorsa; bu bir konuşmanın içinde verilir (Olrik, 1994b: 4).

Kalıplaştırma Kuralı: Aynı çesitten iki insan veya durum, elverdiği ölçüde değişik değil, elverdiği ölçüde birbirine benzerdir. Genç kahraman, üç gün arkası arkaya bilmediği bir yere gider. Her gün bir devle karşılaşır, hepsiyle aynı şeyi konuşur ve hepsini aynı biçimde öldürür. Hayatın böyle katı ıslıuplaştırılmasının kendine özgü bir estetik değeri vardır. Gereksiz olan her şey atılmış ve sadece gerekli olanlar göze çarpıcı bir durumda ortaya çıkarılmıştır (Olrik, 1994b: 4).

Büyük Tablo Sahneleri Kuralı: Sage her zaman Büyük Tablo Sahneleri ile doruguına erişir. Bu sahnelerde Sage kahramanları yan yana gelirler: kahraman ve atı; kahraman ve canavar; ... Bu görkemli durumlar çoğu zaman gerçeğe değil hayale dayanır... Büyük Tablo Sahnelerinin bir geçicilik duygusu değil, bir çesit zaman içinde süreklilik niteliği taşıdığı fark ediliyor! (Olrik, 1994b: 4-5).

Sage'nin Mantığı Kuralı: Sage'nin bir mantığı vardır. Ortaya konulan temaların konunun ana hatlarını etkilemesi gereklidir ve üstelik bu etki temaların anlatı içindeki ağırlığı ile doğru orantılı olmalıdır. Sage'nin bu mantığı her zaman doğal dünyanın mantığı ile ölçülemez. Animizme ve hatta mucize ve büyüğe olan eğilim, onun temel kuralıdır. Her şeyden önce onun kabul edilmesi büyük ölçüde entrikanın iç tutarlılığına dayanır. Akla sığabılırlık, pek seyrek olarak dış gerçeklikle ölçülür (Olrik, 1994b: 5).

Tek Entrika Kuralı: "Sage için bir ölçüdür. Bu en iyi gerçek Sage ile edebi eser karşılaşırınca görülür. Entrika yapısında gevşek olayların ve belirsiz hareketlerin varlığı ürünün elden geçirildiğinin en belirgin işaretidir" (Olrik, 1994b: 5).

Epik Birlik Kuralı: "...bütün anlatı öğelerinin, en baştan beri ortaya çıkma ihtimali görülen ve artık gözden uzak tutulamayan olaylar yaratması şeklinde gerçekleşmektedir. Doğmayan bir çocuk bir canavara adanır adanmaz, her şey bu çocuğun canavarın pençesinden nasıl kurtulacağı sorusu üzerine döner" (Olrik, 1994b: 5).

İdeal Epik Birlik Kuralı: "Birçok anlatı öğeleri, kişiler arasındaki ilişkileri en iyi şekilde aydınlatmak için bir araya gelirler. Kralın oğlu canavarın kızının akıllılığı sayesinde özgürlüğe kavuşur fakat -ve bu da diğer ögedir- oğlan kızı unutur ve tekrar kız tarafından elde edilir" (Olrik, 1994b: 5).

Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı: Halk anlatı geleneğinin en büyük kuralı Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama'dır. Tarihsel olaylar Sage'de anlatılıyorsa, dikkat kahraman üzerinde toplanır... Sage'de iki kahraman belirdiği zaman halk anlatısının nasıl geliştiğini görmek çok ilgi çekicidir. Bir tanesi her zaman gerçek başkahramandır. Sage onun hikâyesiyle başlar ve bütün dış görünüşüyle o, en önemli karakterdir (Olrik, 1994b: 5).

SORU 33

Parçada söz edilen Dede Korkut Hikâyesi, Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı olduğundan dolayı; bırakılan boşluğa Kan Turalı getirilmelidir. Hikâyenin özeti şu şekildedir:

Oğuz zamanında Kanlı Koca adında bir gürbüz erin Kan Turalı adlı yetişmiş bir yiğit oğlu varmış. Kanlı Koca oğlunu evlendirmek ister. Fakat oğlu alacağı kızın kendisi kadar kahraman bir kız olması gerektiğini söyler. Önce oğul, sonra da babası Oğuz'u gezerler, İç Oğuz'da da, Dış Oğuz'da da böyle bir kız bulamazlar. Kanlı Koca dönüp dolaşıp Trabzon'a gelir. Trabzon tekürünün Selcen Hatun adında bir kızı vardır. Tam istedikleri gibidir. Fakat babası, bu kızı almak isteyene üç canavarla savaşmayı şart koşmuştur. O zamana kadar civardan gelen otuz iki kişi bu canavarlardan ilki olan kara boğanın boynuzları arasında can verip, kellerini kaybetmişlerdir. Aslan ve kara deve ile çarışan olmamıştır. Bunları dehşetle öğrenen Kanlı Koca evine geri döner, durumu oğluna anlatır, fakat oğlunun gitmesini istemez. Kan Turalı kırk yiğidini alıp, Trabzon'a gelir. Kızı tekürden ister ve canavarlarla savaşa girer. Sırayla kara boğayı, arslanı ve kara deveyi öldürür. Tekür düşüne karar verir. Kan Turalı, annesi ve babası olmadan gerdeğe girmeyeceğini söyler. Kızı alıp, Oğuz sınırına yedi gün yedi gece sonra ulaşır. Müjde vermek üzere yiğitlerini önden gönderir. İki sevgili güzel bir vadide konaklarken, Kan Turalı uykuya dalar, kız ise uyumayıp, tedbirini alır. Kızını verdüğüne pişman olan tekür, altı yüz askerini göndererek kızını geri getirmek ister. Selcan Hatun Kan Turalı'ı uyandırır, gelenlerle savaşa tutuşur. Bir müddet sonra gelenlerin bozguna uğradığını sanan Selcan Hatun çadıra döner. Kan Turalı'nın annesi ve babası da gelmişlerdir. Ancak delikanlı yoktur. Selcan Hatun geri döner, bir vadide düşmanların Kan Turalı'ı sıkıştırmış olduğunu görünce, üzerlerine at sürer. Yaralanmış olan sevgilisini atının arkasına alarak, dönmek üzere yola girerler. Yeniden yola koyulup, anne ve babalarının yanlarına varırlar. Oradan Oğuz'a girer, düğüne başlarlar. Kan Turalı gerdeğe girip muradına erişir. Dedem Korkut gelip şadlık çalıp, destanlar söyler.

Kam Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek: Bayındır Han'ın Oğuzları topladığı sohbete tüm beylerin oğullarıyla gelmesi üzerine, Büre Bey üzülür. Oğuz beyleri, Büre Bey için bir oğul, Bican Bey'e de doğacak oğlana vermesi için bir kız dilerler. Doğan oğlan büyündükten sonra kendisine hediye getiren bezirgânları kâfirlerden kurtarır ve Bamsı Beyrek adını alır. Bamsı Beyrek ve Banu Çiçek beşik kertmesidir ancak birbirlerini tanımadalar. Ayri ayrı avlanırlarken karşılaşırlar, aralarında bir anlaşmazlık yüzünden güreşe tutuşurlar ancak ikisi de güçte denk olduğu için birbirlerine üstünlük kuramazlar. Bamsı Beyrek kendisini izleyen kırk yiğidin kendisini ayıplamaması için Banu Çiçek'e yumruk atar ve kazanır. Banu Çiçek ile Bamsı Beyrek'in esir düşmesi sonucunda on altı sene ayrı kalırlar. Bu sürede Banu Çiçek mecburen evlenmek zorunda kalır. Banu Çiçek'in abisi Deli Karçar'a Yalancı oğlu Yaltacık'ın kanlı bir gömlek getirip "Bamsı öldü." Demesiyle Banu Çiçek Yaltacık'a verilir. Düğün gecesi esir bulunduğu kaleden, tekfurun kızının yardımıyla kaçan Bamsı, yaşadığını Banu Çiçek'e bildirir. Düğün günü Bamsı Beyrek gelerek Banu Çiçek'i geri alır. Yıllar sonra Aruz, Bamsı Beyrek'i obasına dosta çağırır. Ancak ona pusu kurmuştur ve onu yakalatıp sağ kolunu keser.

Kazılık Koca Oğlu Yegenek: Kazılık Koca, Karadeniz kıyısındaki Düzmürd Kalesi'nde kâfirlerce tutsak edilir. Bazı Oğuz beyleri kaleye sefer düzenlesse de Kazılık Koca'yı bir türlü oradan kurtaramazlar. Aradan yıllar geçer ve nihayet Kazılık Koca'nın oğlu on beş yaşına girer. O zamana kadar babasının tutsak olduğunu kendisinden sakladıkları için Yegenek, babasını ölmüş bilmektedir. Fakat bir gün sohbet esnasında tartışıkları Kara Göneoğlu Budak, gerçek yiğit ise gidip babasını kurtarmasını söyler. Böylece babasının sağ olduğunu öğrenen delikanlı, Bayındır Han'dan asker isteyip sefer izni alarak babasını kurtarmaya gider.

Kazan Beyin Oğlu Uruz Beyin Tutsak Olması: Kazan Bey, oğlunun henüz bir kan akitip baş kesip isim sahibi olamayışına üzüldüğünü bildirir. Oğlu da babasından nasıl savaş edildiğini, kan döküldüğünü kendisine öğretmesini ister. Kazan Han bunun üzerine oğlunu ava çıkarır, bu sırada düşman gelir ve Kazan Han savaşmaya başlar. Oğluna sadece izlemesini söylemesine rağmen oğlan babasına fark ettirmeden savaşır. Babası, oğlunu bulamaz; evde de göremeyince düşmanla savaşan yere gelir. Oğlunun kılıçını görünce onun esir düşüğünü anlar. Düşmanla tek başına savaşa giden Kazan Bey, yenilir. Bunun üzerine Hatun kırk kızla ve diğer Oğuz beyleriyle kâfirleri yener. Oğuzlar yurtlarına dönerler.

Dirse Han Oğlu Boğaç Han: Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu'nda (Tezcan ve Boeschoten, 2001: 35-49), Bayındır Han, bir toy verir, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kondurur, oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurmalarını, kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurmalarını, kara keçe altına dösemelerini, kara koyun yahnisinden önüne getirmelerini söyler. Oğuz beyleri toplanır. Bayındır Han'ın yiğitleri, oğlu kızı olmayan Dirse Han'ı karşılaşlar, kara otağa kondurur, kara keçe altına döşer, kara koyun yahnisinden önüne getirir. Buna gücenen Dirse Han yerinden kalkar, oğlu kızı olmamasının nedenini öğrenmek için evinin yolunu tutar. Evine gelen Dirse Han, olanları hanımına anlatır ve oğlu kızı olmamasının nedenini sorar. Dirse Han'ın hatunu, kocası Dirse Han'a, ziyafet vermesini, iyilik yapmasını, böylece bir ağızı dualının duasıyla çocuk sahibi olacaklarını söyler. Bunun üzerine Dirse Han, ziyafet verir, iyilik yapar ve çocuk sahibi olurlar. Oğlan büyür, Bayındır Han'ın ordusuna karışır. Bayındır Han'ın boğası ile erkek devesini dövüştürdükleri bir gün, üç kişisinin sağ yanından, üç kişisinin sol yanından demir zincirle tuttukları boğayı saraydan çıkarıp meydanın ortasına koyarlar. Bu sırada Dirse Han'ın oğlu, üç çocuk ile meydanda aşık oynuyordur. Boğayı koyuverince, üç çocuk kaçar ancak Dirse Han'ın oğlu kaçmaz, boğa ile dövüşür, onu yener. Bunun üzerine Dede Korkut gelir, oglana Boğaç adını koyar. Boğaç Han, tahta çıkar, ancak babasının kırk yiğidini anmaz olur. Bunu çekemeyen kırk yiğit, Dirse Han ile oğlu Boğaç Han'ın arasını açarlar ve

Dirse Han'a, avda oğlunu öldürmesini tavsiye ederler. Dirse Han, oğlunu ve kırk yiğidini yanına alarak ava çıkar. Dirse Han, av sırasında oğlu Boğaç Han'ı okla vurur, sonradan pişman olsa da, kırk namertin izin vermemesi sebebiyle, onu yerde yaralı bırakır ve evine döner. Bu sırada Boğaç Han'ın anası, oğlunun ilkavidir diye hazırlık yapar, ziyafet verir. Ancak gelenlerin arasında oğlunu göremeyince feryat eder, kocasından bunun nedenini sorar. Ardından kırk ince belli kızı da yanına alarak, oğlunu aramaya gider. Yerde yaralı yatan Boğaç Han'ın yardımına Hızır gelir, üç defa yarasını eli ile sıvazlar, bu yaradan ona ölüm olmadığını, dağ çiçeği ana sütünün yarasına merhem olduğunu söyleyip ortadan kaybolur. Boğaç Han'ın anası, yerde yaralı yatan oğlunu bulur. Boğaç Han, anasına, Hızır'ın geldiğini ve Hızır'ın belirttiği merhemi söyleyip. Kırk ince kız, dağ çiçeği toplar, oğlanın anası memesinden süt sıkar, oğlanın yarasına sürerler. Boğaç Han iyileşir, sapa sağlam olur, ancak babasının bundan haberini yoktur. Kırk namert bunu öğrenince, Dirse Han'ın kendilerini öldürmelerini düşünür, Dirse Han'ı tutsak alırlar. Dirse Han'ın hanımı, oğlu Boğaç Han'a babasını kurtarmasını söyleyip. Boğaç Han, babası Dirse Han'ı kurtarır. Dede Korkut gelir, destan söyleyip, deyiş der, dua eder (Eyüboğlu, 2019: 57-58).

CEVAP B

SORU 34

Parçada söz edilen mutasavvif, **Dede Ömer Ruşenî**dir. Memleketi olan Aydın iline nispetle şiirlerinde kullandığı Rûşenî mahlasıyla tanınan şairin asıl adı Ömer, lakabı Dede, künnesi Ali ibn binti Umur Bey'dir. Dede Ömer Rûşenî'nin eserleri şunlardır: Divan, Çoban-name, Ney-name, Miskin-name, Kalem-name, Âsâr-ı Aşk

Aziz Mahmut Hüdayi: Vahdet-i Vücut anlayışına bağlı kalmış bir mutasavviftir. Ankara'nın Şereflikoçhisar ilçesinde doğmuştur. Kutbu'l Aktab, Sahib-i Zaman, Mürşid-i Kamil gibi isimlerle anılmıştır. Hece ve aruz veznini kullanır. Sade ve anlaşıılır bir üsluba sahiptir. Türkçe ve Arapça eserler vermiştir. Yunus tarzında yazmış olduğu şiirleri önemlidir. *Tarikatname*, *Divan-ı İlahiyat*, *Tezakir-ı Hüdai*, *Nasayıh* ve *Mevaiz*, *Miraciye*, *Ecvibe-i Mutasavvifane* gibi eserleri bulunmaktadır.

Emir Sultan: Adı Muhammed bin Alî, lakabı Şemseddîn'dir. 770/1368-69 yılı civarında doğduğu tahmin edilmektedir (Algül vd. 1995: 146). Ona; Buhara'da dünyaya geldiği için "Muhammed Buhârî", seyyid olduğu için "Emîr Buhârî", Yıldırım Bâyezîd'in damadı olduğu için de "Emîr Sultân" denmiştir. Seyyid Alî Hüseyin'in oğludur. Emîr Sultân, 793/1390-91'te Bursa'ya göç etmiş ve kendisini evlâdi gibi seven Yıldırım Bâyezîd'in kızı Hundî Hatun'la evlenmiştir. Bursa'da Şemseddîn Fenârî'den ders ve icâzet almıştır. Yıldırım Bâyezîd'e Abbâsî halîfesi tarafından "Sultân-ı İklîm-i Rûm" unvanı verildiğinde kılıçını Emîr Sultân kuşatmıştır. Bursa'da herkesin manevi mercii olmuştur. Kendisine Yıldırım Bâyezîd'in gösterdiği sevgi ve hürmet, Çelebi Mehmed ve II. Murâd tarafından da gösterilmiştir. **Kerametler Sultanı** olarak da bilinmektedir.

Hacı Bayram Veli: 15. yüzyıl tekke ve tasavvuf şairlerinden olan sanatçı, Ankara yakınlarındaki Solfosol köyünde doğmuştur. Asıl adı Numan'dır. Erenlerden sayıldığı için Hacı Bayram Veli olarak anılmıştır. Medrese eğitimi gören şair, müderrislige kadar yükselmiştir, Melike Hatun medresesinde müderrislik yapmıştır. Şeyhi ile birlikte Rum, Şam ve Hicaz'ı dolaşmış; üç yıl Mekke'de kalmıştır, sonra Ankara'ya dönmüştür. Derin bir tasavvuf bilgisine sahip olan Hacı Bayram Veli, Arapça ve Farsça bilmesine karşın şiirlerini sade Türkçe ile yazmıştır. Bugün elimizde aruzla iki, heceyle de üç şiiri bulunur.

İbrahim Gülsenî: Halvetiye tarikatının Gülsenî'ye kolunu kuran İbrahim Gülsenî'nin eserlerinde başta Mevlana ve Yunus Emre olmak üzere Nesimi ve Şeyhi Ruşenî'nin tesirleri görülür. İbrahim Gülsenî üç dilde; Türkçe, Farsça ve Arapça divan tertip etmiş üretken bir sufi şairdir. Hacimce Küçük Türkçe mesnevisleri ve Mevlana'ya nazire olarak söyledişi oldukça uzun Manevî adlı Farsça bir mesnevisi vardır. Türkçe Divan'ındaki şiirleriyle tasavvuf edebiyatı içinde haklı bir şöhret kazanmıştır. Kütüphane kataloglarında Dede Ömer Ruşenî'nin Çobanname gibi bazı eserleri İbrahim Gülsenî adına kaydedilmiş olsa da her iki şairin eserleri üzerine yapılan çalışmalar arttıkça karışıklıklar da azalmaktadır. Muhyî'nin otuz bin beyitten oluştuğunu söyledişi Simurgname'ye ise şimdîye kadar rastlanmamıştır (Muhyî 2014: 380). Eserlerine bakalım: Türkçe Divan, Farsça Divan, Arapça Divan, Ma'nevi, Raz-name, Kenzü'l Cevahür

CEVAP A

SORU 35

Soruda verilen öncüllerde yer alan “Cönkler, Klasik Türk edebiyatının tezkireleri gibi genel bir sisteme, klasik imlâya bağlı olarak yazılmışlardır.” ifadesi yanlıştır. **Cönkler, klasik Türk edebiyatının tezkireleri gibi genel bir sisteme, klasik imlâya bağlı olarak yazılmamış ve bu nedenle araştırmacıları zorlamış olsalar da geçmiş dönemde halk bilimi ürünlerine kaynaklık eden eserler arasında yer alırlar.**

Bugüne kadar yapılan araştırmalarda cönk ile ilgili pek çok tanımla karşılaşılmaktadır. Bir edebi terim olarak cönkler, genel anlamda “Çoğunlukla halk şairlerinin şiirlerinin bir araya toplandığı uzunlamasına açılan defterlere cönk denir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Yapılan araştırmalarda cönklerin, benzerliğinden ve şeklidenden dolayı “şığır dili, dana dili, dil mecmua” şeklinde adlandırıldığı belirtilmiştir (Ülkütaşır, 1967: 905; Koz, 1977: 83; Gökyay, 1993: 73; Kaya, 2011: 81).

Cönklere genellikle “Besmele” ile başlandığı görülmektedir. Her cönkün boyutu birbirinden farklıdır. Çoğunluğu siyah ve kahverengi deri ciltle kaplı olan cönklerin, ciltsiz örnekleri de bulunmaktadır. Bu eserlerin birçoğunda sayfa numarası bulunmamaktadır. Bazı cönklerde, aradan sayfalar kopmuş olduğundan birbirile ilgisi bulunmayan yapraklara rastlanmaktadır. Ayrıca cönklerde bazı sayfaların boş bırakıldığı da görülmektedir. Boş bırakılan bu sayfalarla cönkü okuyan kişiler tarafından yazılan özel notlara rastlanılabilir. Bazı cönkler içerisinde az da olsa halk tarzı resim, şekil ve motifler görülmektedir (Kaya, 2011: 82-83).

Cönklerin yazarı genellikle bilinmemektedir. Cönklerin ilk sahibinden sonra kaç el değiştirdiğini anlamak kolay değildir. Bir cönk içerisinde farklı yüzyıllarda yetişmiş şairlerin şiirlerinin yer alması, aynı sayfa içerisinde farklı yazı çeşitlerinin bulunması, bu sayfalarda yer alan metinlerin altında yazan isimlerin farklı olması ve bu metinlerde görülen imlâ değişiklikleri cönkün tek bir kişi tarafından yazılmadığını işaret etmektedir (Gökyay, 1993: 74).

Cönkler, yazı ve imlâ bakımından da bazı özellikler göstermektedirler. Cönklerin çoğunluğunun okunması güç, kötü bir imlâ ile yazıldığı bilinmekle birlikte güzel hat ile yazılmış okunaklı ve imlâsı düzgün cönkler de bulunmaktadır. Bu konuda Aksoyak (2016: 5), şu tespitlerde bulunmuştur: “Standart imlâ ile yazılan eserler ile cönkler imlâ bakımından karşılaşıldığında cönklerin bu eserlere göre imlâ yanlışlığı bulunma olasılığının daha fazla olduğu görülmektedir. İmlâ yanlışı oranı cönkten cönke değişiklik göstermektedir. Bazı cönkler, standart yazım bakımından mecmualardan farksızdır. Eski yazılı metinlerde müstensihin aldığı yazı eğitimi metnin imlâsına yansımaktadır. Cönklerin okunmasındaki güçlükler, standart imlâ farklılığından kaynaklanmaktadır. Söz konusu imlâ farklılıklarının tespiti bu tür metinlerin okunması açısından kolaylık sağlayacaktır.” Cönklerde yer alan imlâ sorunlarının cönkü tutan kişinin eğitimsiz olmasından kaynaklandığını ifade eden araştırmacılar bulunmaktadır. Cönkteki metinlerin, sözlü kültürden yazılı kültüre aktarımı sırasında birtakım imlâ farklılıklarını oluşturmaktadır. Derleme özelliği gösteren bu eserlerin düzenleniği sırasında ortaya çıkan imlâ sorunlarının eseri derleyen kişilerin fonetik imlâyı yazıya aktarmasından kaynaklandığı söylenebilir.

CEVAP B

SORU 36

Parçada söz edilen sanatçı, Murat Çobanoğlu'dur. Asıl adı Murat Çobanoğlu olan âşık, şiirlerinde genellikle Çobanoğlu mahlasını tapşırır. 1 Kasım 1940'ta Kars'ın Kaleici mahallesinde doğmuştur (Halıcı 1992: 140, Durbilmez 2014: 60). Babasının etkisiyle âşıklığa yönelir. “Bade içerek” ve “usta-çırak ilişkisi”yle ustalaşır (Durbilmez 2014: 131). **Babası Gülistan Çobanlar, 19. yüzyılın ünlü âşıklarından Âşık Şenlik'in yetiştirdiği hikâyeci âşıklardandır.** İki yıl kadar bir süreyle Âşık Şenlik'in çıraklığını yapan Âşık Gülistan, oğlu Murat'ın ustası olmuştur. Babasıyla düğünlere katılmaya başlayan Murat, önceleri usta malî deyişler söyle ve babasından öğrendiği hikâyeleri anlatır. Saz çalmayı 13-14 yaşlarındayken öğrenir. Asıl soyadı “Çobanlar” olan âşık, “Çobanoğlu” mahlasıyla tanınmaya başladıkten sonra, mahkeme kararıyla “Çobanoğlu” soyadını kullanmaya başlar. Âşık, yirmi yaşına kadar “Devrani” mahlasını kullanır. Dudakdeğmez şiirlerinde “Yananı” mahlaslarını tapşırır. Âşık Reyhan'ın teklifiyle, 1963'ten itibaren “Çobanoğlu” mahlasını kullanmaya başlar. “Âşık Murat Çobanoğlu”, “Murat Çobanoğlu” mahlaslarıyla söyletiği şiirleri de vardır (Durbilmez 2014: 137- 139). Şiirlerini saz eşliğinde, genellikle doğmaca olarak icra eden âşık, “âşık makamları” (=saz havaları, ezgileri) konusunda da ustadir. 145 âşık ezgisi (makam/havası) bildiğini ve icra ettiğini belirtir (Durbilmez 2014: 137). Muamma çözme, lebdeğmez söyleme, atışma yapma ve halk hikâyesi tasnif etme/anlatma özellikleriyle tanınır (Çiftlikçi 1996: 97-106, Durbilmez 1997: 29, Durbilmez 2006: 341- 364).

Seçeneklerde verilen diğer isimlere de bakalım:

Âşık Huzûrî: Gerçek adı Ali Huzûrî Coşkun olan âşık, Artvin ili, Yusufeli ilçesinde doğmuştur. Huzûrî, hem hece hem aruz ölçüsünü kullanır. An1Ziuşîrlerinin heceli şiirlerden fazla olduğu iddia edilmektedir. Aruzlu şiirlerinin tamamına kaynaklarda ve sözlü gelenekte rastlamamız mümkün olmamıştır. Kaldı ki bu görüşler doğru olmayabilir.

Çünkü heceli şiirler dilden dile dolaşırken unutulmuş olabilir. Şairin çok sayıda aruzlu şiirinin olmasını gördüğü on iki yıllık medrese öğrenimine ve aruzla şiir yazmadaki gücünü gösterme arzusuna bağlayabiliriz.

Huzurî, babası Keşfî ve aynı zamanda şair olan hocası İbrahim Vehbi Efendi'nin etkisiyle şiir söylemeye başlar, on yaşına kadar İhrâkî mahlasını kullanır. Daha sonra babası tarafından âşığa Huzûrî mahlası verilir (Özder 2015: 35-36; Dizdaroğlu 1947: 14-15). Üstad bir âşık olmasına rağmen, bâdeli âşıklardan değildir (Özder 2017: 29). En çok Seyranî ve Dertli'den etkilendiği söylenebilir (Gökalp 2001: 60). Onun en çok tanınan şiiri ise *Para Destanî*'dır. Destanları ve taşlamaları önemlidir. Devrin güclü âşıkları arasındadır.

Âşık Veysel: Âşık Veysel Şatiroğlu 1894'te Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde doğmuştur. Yedi yaşından sonra âmâ olmuştur. Babası Veysel'e bu zor günlerinde teselli verebilmek amacıyla bir saz almıştır. Bu saz onun hayatını komple değiştirmiştir. Bundan sonra Veysel'in tek işi saz çalmak ve şiirle uğraşmak olmuştur. Âşık Veysel'in şiirleri *Deyişler, Sazımdan Sesler, Dostlar Beni Hatırlasın* isimli eserlerde bir araya getirilmiştir.

Âşık Mahzuni Şerif: Âşık Mahzuni Şerif, 17 Kasım 1939 tarihinde Kahramanmaraş'ın Afşin İlçesi'ne bağlı Berçenek Köyü'nde doğmuştur. Resmi kayıtlarda doğum tarihi 1943'tür. Asıl adı Şerif Cırık'tır. Mahzuni, büyük şehirlere göç eden Anadolu insanının hayat mücadelesinde, bir yandan çekilen her sıkıntıyı onlarla birlikte yaşamış bir yandan da bu sıkıntılarından nasıl kurtulacağı noktasında topluma yön veren aydın bir sanatçıdır. Arabesk hayat tarzının insanı karamsarlığa sürükleyen söylemlerini reddeden ozan, bu anlamda bir umut ozanıdır (İrmak 2017: 43). Türkiye'de 1950'li yıllarda itibaren kırsal bölgelerden şehrə göç eden insanlar, bu şehirlerde bir yandan geleneksel değerlerini muhafaza etmeye çalışırken diğer yandan da şehir hayatına tutunmaya başlamışlardır. Ancak bu geçiş sürecinde tam anlamlı başarılı olamayan bu insanlar çatışmalar, bunalımlar ve travmalarla karşı karşıya kalmışlardır. İşte böyle bir ortamda Âşık Mahzuni Şerif, yarı şehirli yarı köylü olan bu insanlara geleneğin dışına çıkmak yeni bir üslupla seslenmiş ve onların duygularına tercüman olmuştur (İrmak 2017: 52).

Sanatçının *İşte Gidiyorum Çeşm-i Siyahım, Dom Dom Kurşunu, Kirvem, Sarhoş* adlı ünlü türküleri bestelemiştir ve bu türküler dilden dile dolaşmış ve kasetlere alınmıştır. Sanatçının ayrıca "Nem Kaldı, Merdo, Ağlasam mı" bilinen diğer ünlü şiirleridir.

Âşık Feymani: Asıl adı Osman Taşkaya olan âşık, 2 Mayıs 1942 tarihinde Adana'nın (şimdi Osmaniye'nin) Kadırlı ilçesine bağlı Azaplı köyünde doğmuştur. Çevresinde, Osman Feymani olarak da tanınır. Âşığın 5-6 yaşlarındayken Güizar adlı bir kızla ilgi duyması, onun şiir söylemeye başlamasına ve dolayısıyla da âşıklığa ilk adımı atmasına vesile olur. Saz çalmayı kendi imkânlarıyla öğrenmiş olan âşığın saza merakı, yöreye gelen Ali İzzet Özkan, Âşık Veysel gibi âşıkların etkisiyle ortaya çıkar. O, günümüzde iyi derecede saz çalabilmekte ve sık sık sazlı sözlü ortamlara, âşık atışmalarına ve yarışmalarına katılmaktadır (Taşkaya 2015: 19).

Taşkaya, 1968 yılında kendisi de bir âşık olan, şiirlerinde Mahremî mahlasını kullanan ve Âşık Deli Hazım'ın kızı olan Fatma Hanım'la evlenir. Âşığın bu evlilikten üç oğlu ile bir kızı olur. Âşığın hayatı birçok belgesele konu olur; "Ahu Gözlüm" türküsü ve türkünün hikâyesi filme dönüştürülür.

Âşığın şiirlerinde anlatım kalıplarından tekrir ve ikilemeler, anlam ve söz sanatlarına, deyimlere ve halk söyleyişlerine sıkça rastlanır. Feymani'nin şiirleri genellikle koşma nazım şekliyle söylenen güzelleme, nasihat ve taşlamalarдан oluşur. Âşığın şiirlerinde aşk, gurbet ve ölüm temalarının daha yoğun işlendiği görülür (Ari 2009: 515).

CEVAP D

SORU 37

Parçada söz edilen eser Şeyh Galib'e ait Hüsün ü Aşk adlı mesnevidir. Klasik Türk şiirinin 17. Yüzyıldaki en önemli şairlerinden olan Nabi'nin "Hayrabad" adlı mesnevisi, Şeyh Gâlib'in de katıldığı bir mecliste çokça övülür. Bu esere benzer bir eserin yazılamayacağı sözleri Gâlib'e ağır gelir. Ayrıca Gâlib, bu ifadelerde bir çeşit imtihan hisseder ve eserini, bu meclisteki tartışmadan sonra, 1783'te İstanbul'da kaleme alır. Mesnevinin sebeb-i telîf bölümünde bahis konusu olan bu olay, uzunca anlatılmaktadır. Hüsün ü Aşk Mesnevisi, ateşli tartışmaların yapıldığı mecliste temelleri atılan bir eser olup, "çoğu zaman, en büyük iki Türk mesnevisinden biri olarak anılır" (Holbrook 2008: 14).

Eser kurgusal bağlamda, Hüsün adında bir kız ile Aşk adında bir erkeğin aşkınlını anlatır. Mesnevi, tasavvufî alt yapısı ve kullanılan sembolik dil açısından ayrıca önemlidir. Eserde geçen kabile, şahıs yer adları eserin alegorik bir eser olduğunu sezdirmektedir. "Beni Mahabbet, Aşk, Hüsün, Suhan, Mekteb-i Edeb, Hayret, Gayret, İsmet, Nûzhetgeh-i Mânâ, Havz-i Feyz, Molla-yi Cünûn vb. "Bizzât şairin telîf etmekle öğündüğü bu mesnevi Gâlib'in asıl şöhretini temin etmiştir. Hüsün ü Aşk, mevzuu itibariyle muhayyel olup tamamıyla teşhis sanatına dayanır." (Gölpınarlı, 1997: 465). Başkahraman Aşk'ın gelişim, dönüşüm ve olgunlaşma sürecinin işlendiği eser, bir içsel serüveni barındırır. Hikâyeyin özü, Aşk'ın yaşadığı bir iç dönüşümdür (Holbrook 2008: 146).

Hüsün ü Aşk'ta hikâyeyin özeti şöyledir: Beni Muhabbet kabilesiinde iki çocuk dünyaya gelir. Bunlardan biri kız diğeri erkektir. Kızı Hüsün, erkeğe Aşk ismi verilir. Kabilenin büyükleri, çocuklar daha beşikteyken onların nişanlanmalarına ve daha sonra birlikte okumalarına karar verirler. Hüsün ve Aşk, Edeb adlı bir okula giderek Molla-yi Cünûn'dan ders alırlar. Orada Hüsün, Aşk'a âşık olur ve kimi zaman bir araya gelip görüşürler. Çocuklar, havanın güzel olduğu bir gün Ma'nâ adlı bir mesire yerine giderler; orada Feyz havuzunu görüp sofracıbaşı Sühan ile

tanışırlar. Sühan, kendileriyle yakından ilgilenir ve onları kavuşturmak için çaba sarf eder. Hayret adlı kişi kendilerini ayırmaya çalışır, fakat onlar Sühan aracılığıyla mektuplaşmalarını sürdürürler. Hüsn'ün dadısı İsmet ve Aşk'ın dadısı Gayret, bu olup bitenlerden haberdar olur. Bu arada Aşk da Hüsn'e âşık olmuştur. Aşk, sevdiği Hüsn'ü kabileinden istemeye karar verir. Ancak kabile, bu isteğin yerine gelebilmesi için birtakım sıkıntılı göğüslemesi gerektiğini söyler. Diyar-ı Kalb'e doğru devlerle, kuyularla, tehlikelerle dolu bir yolculuğa çıkması ve oradan bir kimayı getirmesini şart koşarlar. Yolda Aşk, dadısı Gayret ile beraber Dîv tarafından esir alınır; Sühan'ın gelip kendilerine yardım etmesi sonucu kurtulurlar. Daha sonra gittikleri Gam harabesinde Câdû ile karşılaşırlar. Câdû, Aşk'ı elde etmek için büyüğe başvurup onları asar. Aşk, Sühan'ın yardımıyla kurtulur; sonra dev, gulyabani ve vahşi hayvanlarla savaşarak Çin sahillerine ulaşır. Aşk, daha önce Sühan tarafından uyarıldığı hâlde, burada gördüğü ve Hüsn'e benzettiği Çin hükümdarının kızı Hüşrûbâ'ya âşık olur. Aşk, hem Gayret'in hem de Sühan'ın tüm uyarlarına rağmen Hüşrûbâ ile birlikte Zâtu's-Suver kalesine gider. Daha sonra Aşk, Sühan'ın yönlendirmesiyle kaleyi yakar; kaleyde birlikte Hüşrûbâ da dâhil her şey yanar ve ortaya bir hazine çıkar. Hazinede, her şeyin olduğu hâlde Hüsn'ün resminin bulunmadığını gören Aşk, büyük hayal kırıklığı yaşar ve perişan olur. Sühan yaşlı tabip kılığında gelerek onu Kalb hisarına yollendirir. Aşk ve Sühan, Kalb ülkesine giderek Hüsn'ün sarayına ulaşırlar. Sühan, Aşk'ı Hayret'e teslim eder; Hayret de onu Visâl haremine götürür. Böylece Aşk ile Hüsn birbirine kavuşur (bk. Mum 2018: 87-88).

Varka vü Gülsah: Varka ve Gülsah mesnevisi ilk kez Ayyuki tarafından Gazneliler devrinde Farsça olarak yazılmıştır. Türk edebiyatında 14. yüzyılda Yûsuf-ı Meddâh'ın yazdığı Varka ve Gülsah mesnevisi mevcuttur. Bu mesnevi Arap kabilelerinde yaşanan çift kahramanlı bir aşk hikâyesidir. Mekke'de Hz. Muhammed devrinde yaşayan Zâhir İbni Hayy Benî Şeybe adında bir kabilenin Hümâm ve Hilâl adında iki reisi vardır ve bunlar kardeşir. Hümâm'ın Varka ismini verdiği bir oğlu, Hilâl'in de Gülsah ismini verdiği bir kızı dünyaya gelir. İlerleyen yaşlarda yaşanan olaylar, eserin genel hattını oluşturur.

Beng ü Bade: Fuzulî'nin kaleme aldığı alegorik bir eserdir. 444 beyitten oluşan bu eserde modern zamanların metotları ile örtüsen anlatı tekniklerini gözlemeylemeye çalışıyoruz. Bu eserde Türk Edebiyatının en büyük şairlerinden olan Fuzulî'nin aynı zamanda sembolik diline ve anlatı kurgusuna şahit olmaktayız. Şâh İsmâîl'e sunulan bu eserle ilgili bazı tespit ve yorumlar yapılmıştır. Eserin Şâh İsmâîl ile II. Bayezid ve adamlarını sembolize ettiği düşünceleri yanında, içki ve uyuşturucu bir takım nesnelerin kişileştirilmesi ile basit bir gülmece veya tasavvûf bir eser olduğu tezleri de ileri sürülmüştür. Beng (afyon)'ın II. Bayezid, bâde (Şarap)'ın Şâh İsmâîl tarafından içilmiş olmasının yanında söz konusu maddelerin iki hükümdarı sembolize ettiğinin kuvvetli delillerini eserde de görmekteyiz: Bengin ihtiyacı, bâdenin genç olması; bengin sakin, bâdenin hareketli; bengin sufi, bâdenin savaşçı olması vs. gibi.

Mantiku't-Tayr: Gûlşehri, bu eseri Türkçeye tercüme etmiştir. Eserde tasavvuf yoluna yeni girenlerin yolculuğu, otuz kuş vasıtıyla anlatılmıştır. Hüdûd kuşu da Allah'ın varlığına ve birliğine ulaşma yolunda onların manevi rehberi olmuştur. Eser, hem bu sembolik içeriği hem de şairin Türkçe dil bilincini vurgulamasıyla Türk edebiyatı tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Hayrabad: Nâbî'nin son mesnevisidir. Şairin Halep'te yazdığı eser, Türk edebiyatına yepeni bir yol ve yaklaşım getirmiştir. Bunu da Feridüddin-i Attar'ın İlahînâme mesnevisindeki "Fahreddîn-i Gorgânî ile Sultanın Kölesi" adlı hikâyesiniittiği yerden bambaşka bir açı ve kurguya inşa etmek suretiyle gerçekleştirmiştir. Bu sırada Nâbî söz konusu hikâyeyi sadece geliştirip genişletmemiştir, öz olarak da değiştirmiştir.

CEVAP B

SORU 38

Soruda verilen beytin vezni "Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" şeklinde olmalıdır. Çözümlemesine de bakalım: Çin-i zülfün / miske benzet/dim hatâsın / bilmedim

— • — — / — • — — / — • — — / — • —

Keyperşân/söyledim **bu**/yüz karâsın/bilmedim

— • — — / — • — — / — • — — / — • —

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

— • — — / — • — — / — • — — / — • —

CEVAP D

SORU 39

A seçeneği: Gizleyüb **çeşme**-i hur-şîd **suyin kûze**-i çerh

Katre katre kila encüm **reşehâtin** peydâ

Çeşme, su, desti, katre, sizinti ile güneş ve yıldız sözcükleri birbiriyle ilişkili olup iki ayrı kümenin ögeleri olarak bu beyitte bir arada kullanılmıştır. (Tenasüp)

B seçeneği: Lebleri mül saçları sünbü'l yanagi berg-i gül/ Bir semen-ber servi-i boş-reftâr dirsen işte sen
Dudakları şarap, saçları sümbü'l, yanağı gül yaprağı, göğsü yasemin çiçeği gibi beyaz olan, boyu servi, hoş yürüyüşlü dersen, işte (O) sensin.

Sevgilinin dudağı şaraba teşbih edilmiştir. Bunda şarabın kırmızı rengi ve içenleri sarhoş etmesi etkili olmuştur. Sevgilinin dudağı da kırmızıdır ve oradan çıkan sözlerle aşığın aklını başından alıp, onu sarhoş etmektedir. Yine süm Bülle sevgilinin saçları arasında şekil ve hoş kokusu yönünden teşbih yapılmıştır.

Sevgilinin kırmızı yanakları da gül yaprağına benzetilmiştir. Sevgilinin göğsü, beyaz renkli yasemin çiçeğine; boyu da servi ağacına benzetilmiştir, fakat benzeyen söylemendiği için açık istiare sanatı yapılmıştır.

Sağ, leb, yanak kelimelerinde insanla; sünbü'l, berg-i gül, semenber kelimeleri arasında da bitkilerle ilgili tenasüp sanatı yapılmıştır.

C seçeneği: Beyitte sevgilinin yolunun tozu âşığın yaşılı gözlerine sunulunca, güneşin parıltısı alınmış, umman da kederlenmiştir. Güneş alındı, umman kederlendiğinden dolayı güneş ve umman kişileştirilmiştir. Güneşin parıltısının alınma sebebi âşık gözüne sürme çekince güneş ışınları gözü almaz ve dolayısıyla sürmeden dolayı güneş gözde parlamaz. Ayrıca âşığın yaşılı gözleriyle sevgilinin yolunun tozu birleşince göz bulanık görmeye başlar. Bu nedenle bulanık gören âşık, güneşin parıltısını tam olarak göremeyip parıltısı alınmış şekilde görür. Göz bulanık olunca denizi de bulanık olarak görür. Güneş ve deniz gerçekte bu şekilde değildir, ancak bu şekilde bulanık gören âşığın gözleri olduğundan **hüsün-i ta'lil** sanatı yapılmıştır.

"Keder" üzüntü, bulanıklık demektir. Beyitte her iki anlamda kullanıldığından **iham** sanatı vardır.

Güneş alındığı, ummân kederlendiği için **teşhis** sanatı vardır.

Güneşin parlaklığını engelleyen yol tozu, denizi bulandıran yol tozunun gözyaşına sunulmasıdır. "Ter etdüm çeşme-i hûrşîd ile gubâr-ı râh" ve "ummâna keder verdim ile dîde-i giryân" arasında **leff ü neşr** sanatı vardır.

D seçeneği: Felekle söyleşilmez, kâh söyle kâh böyledir; donektir, bu cihanın âdeti ve yolu böyledir.

Beyitte "feleğin donek olduğu" hususu dile getirilmiştir. Bu, şairlerin kullandıkları ortak edebi bilgi ve malzemelerden birisidir. Feleğin söz konusu edildiği beyitlerde çoğunlukla "donek" veya "münkalib" kelimeleri tevriyeli olarak kullanılır. Feleğin güvenilmez olduğu kastedilir, feleğin gerçekten döndüğü çağrıstırılır (**tevriye**). Feleğin etek gibi dönmesi veya gökyüzünün renkten renge girmesi doneklik olarak yorumlanmıştır. Şair, feleği kişileştirek, bu donek felekle konuşulmaz, sırlar ve dertler ona açılmaz, ona güvenilmez demektedir. "Söyleşilmez çarı ile" ifadesi, Neff'nin "Çarh ile söyleşemem âyinesi sâf değil" misrämi hatırlatmaktadır. Neff'nin divanına bakılınca onun hem telaffuz hem de mana bakımından kendini tekrar ettiği görülür. "Cihân" kelimesi bu beyitte temel anlamlı kullanılmıştır, ancak bu kelime cihan halkını da temsil etmektedir. (Mecaz-ı Mürsel)

E seçeneği: Ey Naili, fitneci gammeler bana (bazi) sırları ifşa ediyor, ben bu sırların içeriğini Cebrai'lle bile paylaşmam.

Beytin anlamını veya şairin mesajını şöyle açıklayabiliriz: Sevgilinin gamze-si, insanlar arasında fitne çıkaracak bazı sırları bana söyledi. Ben bu sırları kimseye hatta Cebrai'e bile söylemem. İnsanlar bakışlarıyla da konuşurlar. Bakışlar, platonik aşkın en temel haberleşme aracıdır.

Cebrai bir sir meleğidir, ilâhî sırları muhafaza eden melektir. Sırların emanet edilebileceği en emin varlıktır. "Gamzenin bana ifşa ettiği sırları Cebrai'le bile paylaşmam." ifadesinde hem **mübalağa** hem de **tenasüp** vardır.

CEVAP E

SORU 40

*Belürse vech-i cânâñi bu cism ü câni n'eylerler
Görinse şemsün envâri meh-i tâbâni n'eylerler*

Kelimeler: Vech: yüz; cânâñi: canana, sevgiliye ait, şems: güneş; envâr: ışıklar, nurlar; meh: ay; tâbâñ: parlayan. Bu bilgiler ışığın beytin günümüz Türkçesine baktığımızda; "Sevgilinin yüzü ortaya çıksa, bu cisim ve canı neylerler? Güneşin ışıkları görününce parlayan ayı neylerler?" anlamı bizi karşılamaktadır.

Beyitte geçen "belürse vech-i cânâñi" ibaresi, bazı yazmalarda "bilenler vech-i cânâñi" şeklinde kayıtlıdır.

CEVAP B

SORU 41

Öncülerde verilen özellikler ile sanatçıları eşleştirelim:

I. Sanatı hakkında bugüne kadar söylenenlerin çoğu “cezbeli bir şair” olduğu ile “mutasavvifâne bir edâ ile” belirtilmekle sınırlıdır. Elimizde onun sanatı hakkında değerlendirme yapılabilecek *Menâkıbu'l-Kudsîyye*'si ve dokuz şiiri mevcuttur. (**Elvan Çelebi**)

II. “*İlhamî*” mahlasıyla şairler yazmış olup III. Selim döneminde “*sultânî's-şu'a're*” olarak anılmıştır. Özgün olarak kaleme aldığı *Şevk-engîz* mesnevisi ve nasihatnâme türünde yazdığı *Lutfiyye*'si ile adından söz ettirmiştir. Şiirlerinde maddî kültür unsurlarına çokça yer vermiştir. (**Sünbulzâde Vehbi**)

III. Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid zamanında şairler yazmıştır. Kasidelerinin çoğunu Fatih'e sunmuştur. Ünlü “*Kerem*” ve “*Güneş*” kasideleri bunlar arasındadır. Ayrıca II. Beyazid'a sunduğu “*Ab*” ile Cem Sultan'a sunduğu *Benefše* adlı kasideleri de önemlidir. Onun *Kerem Kasidesi* *Şeyhîye*, *Güneş Kasidesi* *Atâ'ye*, *Gönül* murabbâı da *Melîhiye*'ye naziredir. (**Ahmet Paşa**)

Zâtî: 16.yüzyılın başlarında Balıkesir'de doğan şair, II. Beyazıt zamanında İstanbul'a gelmiş ve ömrünün sonuna kadar İstanbul'da yaşamıştır. 1471'de Balıkesir'de doğan şairin asıl adının İvaz veya Satılmış, mahla-sunun da Satı'dan geldiği kayıtlıdır. Bir müddet baba mesleği olan çizmecilik yapmıştır. XVI. yüzyılda genç şairler için bir usta sayılan Zati'den tezkireler övgüyle söz eder. Halveti olan şairin şiirlerinde tasavvuf görülmez. Zati, âşikâne ve rindâne şiirler yazmıştır. Şiirlerinin bir kısmında ustalık göze çarparken geçim sıkıntısı yıllarında yazdığı iddia edilen şiirlerde aynı lezzet yoktur. Nitekim Âşık Çelebi (ö. 1572) de tezkiresinde bu yıllarda yazılan şiirlerinin mana ve söyleyiş bakımından zayıf olduğunu ifade etmektedir. Şiirleri Ahmed Paşa (ö. 1496/97), Necââtî (ö. 1509) ve Bâkî arasında bir köprü sayılabilir. Şiirlerinde sıkılıkla atasözü, deyim ve halk söyleyişlerine yer vermiştir. *Divan*'ı XVI. yüzyıl Osmanlısının kültür unsurları ile doludur. Zâtî'nin üslubunda görülen önemli özelliklerinden biri cinas sanatına, harf ve kelime oyunlarına olan ilgisidir. Çok şiir yazmasından dolayı bazı şiirlerinde tekrarlara düştüğü görülür.

Eserleri: *Divan*, *Şem'ü Pervane*, *Edirne Şehrengizi*, *Letayif*, *Mektup*.

Koca Ragîb Paşa: Üçüncü Osman ve Üçüncü Mustafa dönemlerinde sadrazamlık yapmış ve Üçüncü Mustafa'nın kız kardeşi Salih Sultan'la evlenmiş olan Koca Ragîb Paşa çok yönlü bir kişiliğe sahiptir. Şiirleri, şekilce sağlam ve ahenklidir; adeta devlet adamlığına yakışır tarzda ağır başlı ve açık bir söyleyişle sahiptir. Ünlü *divan* şairi Nâbî ekolünün temsilcilerinden oluşmuş olmasına rağmen, şiirleri duygudan çok düşünmeye dayalıdır (hikemî tarz). Pek çok dizesi, adeta birer atasözü (darbîmesel) gibi dilden dile dolaşan mîsra'-ı berceste türündendir. Çağdaşlarının yanı sıra kendinden sonraki şairler üzerinde etkili olmuştur.

Bâkî: Fuzuli gibi Bâkî de sadece on altıncı yüzyılın değil *divan* edebiyatı diye adlandırılabilir uzun dönemin en başta gelen birkaç büyük şairinden biridir. Bâkî'yi Kanunu'nın göz bebeği olarak nitelendirmek kesinlikle yanlış olmaz. İstanbul medreselerinde müderrislikten başlayarak Edirne, Mekke, Medine ve İstanbul kadılıklarında bulundu. Sultânüşşuarâ (şairler sultani) unvanı sahibidir. Türk şirini ülke sınırları dışına ulaştırmış ender şairlerimizdenidir. Şiî-rinde dinî tasavvuf bir ses olmakla beraber Bâkî hiçbir zaman gerçek anlamda mutasavvif şair değildir. Hattâ *divan*ında münacat, naat olmayan sayılı şairlerdendir. Rîtlîk, şiirinin ve belki dünya görüşünün en belirleyici özelliğidir. Klasik Osmanlı kaynaklarında bile söz oyunlarına (özellikle tevriye, iham) düşkünlüğü not düşüller. Ancak şekildeki kusursuzluğu, mazmun kullanmadaki ustalığı, 'nazîm teknîğindeki gücü ve bulduğu ince hayallere rağmen şiirlerinde derinlik görüldüğü söylenemez; beyitlerinin ilk anımları altında başka manalar hemen hemen aranmaz. Başlıca eserleri: *Divan*; *Me'âlimü'l-Yakîn fi Sîreti Seyyidi'l-Mûrselin ya da Mevâhib-i Ledünnîyye*; *Fezailü'l-Cihâd*; *Fezailü'l-Mekke*; *Tercüme-i Hadis-i Erbaîn*.

CEVAP E

SORU 42

Münîf Paşa: Tanzimat devri devlet adamı, şair ve yazarlarındandır. Gençlik yıllarından itibaren ilmî çevrelerde bulunan bir ilim derneğini kuran ve dergi yayinallyan Münîf Paşa, gerek kendi yazdığı, gerek batıdan çevirdiği çeşitli mensur ve manzum eserlerle Türk edebiyatının doğudan kopup batıya yönelmesi hareketinde önemli rol oynamıştır. Önemli eserleri arasında *Mecmua-i Fünûn* (Çeşitli bilim, fikir ve sanat konularından bahseden dergi), *Dâsitân-ı Âl-i Osman*, *Telhis-i Hikmet-i Hukuk*, *Hikmet-i Hukuk* (Hukuk bilgileri kitapları), *İlm-i Servet* (Ekonomi bilgileri) bulunmaktadır.

Ali Haydar Bey: Edebiyatımızın ilk tragedya yazarı olan Ali Haydar Bey, kurduğu Cemiyet-i Kitâbet derneğinin yayın organı *Mecmua-i İbret-i İntibâh* (*İbretnüma*) adlı dergide çocuklar için faydalı olabilecek yerli ve yabancı eserleri çevirip yayınladı. (Aki 1989: 96) Klasik Batı tiyatrosunu örnek olarak yazdığı *Sergüzeş-i Perviz* (1866) isimli ilk oyunu mirasyedi bir gencin düşüşünü anlatır. Yazar, eserin mukaddimesinde, bu oyunu edebiyatımızda manzum tragediyi başlatmak için yazdığını belirtir. (And 1992: 78) Oyun, halk hikâyelerini andıran konusu ve mesnevî biçiminde yazılmış olmasıyla edebî geleneğe bağlı, didaktik bir eserdir. Yazar, eserde konuyu oluşturan malzemeyi

tragedyanın kurallarına uygun olarak işleyememiştir. (Aki 1989: 99) İkinci oyunu, bir Sasanî hükümdarının iki karısı arasındaki, cinayetle neticelenen, kıskançlıklarını anlattığı *İkinci Ersas* (1866), tragedya kurallarına, ilk oyunuza nazaran, daha uygundur. Üçüncü eseri fantezi nitelikli *Rüya Oyunu* (1876) Yunan mitolojisi kaynaklı, edebiyatımızın ilk manzum komedisidir. (Enginün 2016: 666) Yazarın basılmamış *Gonce-i Çin* yahut *Bir Ağlamanın Bir Gülmesi* isimli dramı ve *Hekimlerin Hazâkatı* yahut *Tiyatro İçinde Tiyatro* isimli bir komedisi bulunmaktadır. Yazarın hiçbir oyunu kendisinden sonrakilere örnek teşkil edebilecek niteliklere ulaşamamış, eserleri teknik açıdan başarısız bulunmuştur. (Enginün 2016: 665)

Ethem Pertev Paşa:

İbrahim Edhem şirilerinde kullandığı "Pertev" lakabı dolayısıyla, Pertev Paşa ya da İbrahim Edhem Pertev olarak t anılmıştır. Erzurum'da dünyaya gelmiştir. Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca bilen Edhem Pertev Paşa'nın telif ve tercüme, nazım ve nesir hayli eseri vardır. Nesirleri fikir yönünden yenidir. Yazdıkları zamanında zevkle okutan usta nesir yazarlarının başında gelir. Jean Jacques Rousseau'dan, Voltaire'den, Victor Hugo'dan şiir tercümleri vardır. Bunlar arasında Victor Hugo'dan tercüme ettiği *Tifl-i Na'im* manzumesi alaka ve takdir uyandırılmıştır.

Av'ave-nâme: İstanbul'dan köpeklerin çıkarılması hakkında gazetelerin neşriyatı üzerine bir hakim ile muharririn kıtmır dediği sokak köpeği arasında geçen muhavere tarzında ve Avrupai usulde yazılmış mizahi bir eserdir.

Yusuf Kamil Paşa: Reşit Paşa öldükten sonra Şinasi'nin koruyucusu olmuş, Namık Kemal'e muhabbet beslemiş, Türk edebiyatındaki Avrupalılışma sürecine bu yönyle de katkı sağlamıştır. Arapça, Farsça ve Fransızca bilmektedir. Batı'daki gelişmeleri takip etmiştir. François de la Monthe Fenelon'un *Les Adventures de Telemaque* adlı eserini Türkçeye çevirerek 1862 yılında 186 sayfa hâlinde İstanbul'da yayımlamış kitap, sonraki yıllarda tekrar basılmıştır. Eser Batı edebiyatından Türkçeye ilk roman çevirisidir.

CEVAP E

SORU 43

Parçada bırakılan boşluklara sırasıyla Henüz On Yedi Yaşında ile Sefile adlı eserler getirilmelidir.

Tanzimat'la birlikte batı kültürüyle tanışan Türk toplumuna, eserleri aracılığıyla, her konuda yol göstermeyi amaç edinmiş yazarlar da düşmüş kadınun durumu ve yaşantisına dikkat çekerler. Düşmüş kadını katı kaideci ahlâk anlayışıyla yargılarlar. Onun toplum için bir tehdit oluşturduğuna inanır; toplumdan kayıtsız şartsız dışlanması gerektiğini savunurlar. Tanzimat edebiyatının en önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Ahmet Mithat Efendi de eserlerinde düşmüş kadın konusunu ele alır. Ancak o, diğer Tanzimat yazarlarından farklı olarak, düşmüş kadına insanı bir bakış açısıyla yaklaşır. *Henüz On Yedi Yaşında*, büyük talihsizlikler sonucunda bir umumhaneye düşmüş olan on yedi yaşındaki Kalyopi'nin sonu mutlu biten hikâyесini anlatır.

Sefile: Romanın ana karakteri Mazlume, fakirlik içinde büyümüş, zor şartlar altında yaşam mücadeleşi vermiş bir kadındır. Küçük yaşta babasını kaybeden Mazlume, annesinin ölümünden sonra dilencilik yaparak hayatı kalmaya çalışır. Ancak hayatı onu daha da zor bir yola sürüklüyor. İhsan Bey ile yaşadığı ilişki, onun hayatını tamamen altüst eder ve kötü yollara düşmesine neden olur. Mazlume, yaşadığı trajediler sonucunda aklını kaybeder ve sonunda İhsan Bey'i öldürerek hikâyeyini trajik bir şekilde noktalar.

Müşahedat: Ahmet Mithat Efendi, vapurda kadınların konuşmalarına kulak misafiri olur ve onların yaşadığı olayları öğrenmek için onları takip eder. Siranuş'un hayatı hikâyesi, aşkları ve yaşadığı trajediler romanın ana eksenini oluşturur.

Nemide: Dünyaya gelirken annesiz kalan Nemide'nin babası, olanca varlığını ona hasreder. Nemide, büyüğünde, hisimlerinden olup küçüklüğünden beri sevdiği Nail'le nişanlanır; fakat Nail, sonraları, Nahit isminde bir genç kızı sevdiği için, zaten verem olduğundan ve öleceğinden haberini Nemide onları kavuşturur, kendi de ölürlü.

Mai ve Siyah: Ahmet Cemil, mülkiyeyi bitirmek üzere olduğu yıllarda babasını kaybeder. Ailesini geçindirmek zorunda olarak farklı işleri bir arada yapmaya başlar. Gündüzleri macera romanları çevirip yayınevlerine satarken geceleri de özel ders vererek ailesini geçindirmeye başlar. Binbir zorluk içinde acı kayıplar yaşamaya başladıkları sıralarda edebiyat aşkı yine onu bırakmaz. Bir cemiyette yazdığı şiirleri okur. Cemiyettekiler şiirlerine eleştiriler yazarlar ve yerden yere vururlar. Ahmet Cemil'in kız kardeşi, kocası tarafından eziyete uğramaktadır. Eniştesinin dövdüğü kız kardeşi için elinden geleni yapan ama buna mani olamayan Ahmet Cemil, gebe olan kız kardeşinin darp yüzünden çocuğunu düşürüp ve kendisinin de ölümesiyle yıkılır. Mavi geceker, karanlık, puslu günlere dönmeye başlar. Babasının ve kız kardeşinin kaybıyla yıkılan Ahmet Cemil, edebiyat alanında da istedigine ulaşamayınca Yemen'in bir kazasından kaymakamlık alarak İstanbul'dan uzaklaşır. İstanbul'un pırıltılı yıldızlı gecelerinde kurdugu saf ve ham hayaller, karanlık ve puslu bir gecede suya düşer. Ahmet Cemil, annesiyle birlikte İstanbul'dan uzaklaşır ve Yemen'de görevde başlar.

Kırık Hayatlar: Romanın başkahramanı Ömer Behiç, Avrupa'da tıp eğitimi almış, İstanbul'a döndükten sonra mutlu bir aile kurmuş bir doktordur. Eşi Vedide ile huzurlu bir hayat sürerken, toplumun yozlaşmış kesimleriyle karşılaşması onun hayatını değiştirir. Ömer, eski arkadaşı Bekir Servet aracılığıyla Neyir adlı genç bir kadınla

tanışır ve ona karşı büyük bir tutku duyar. Bu yasak ilişki, Ömer'in ailesini ve hayatını altüst eder. Vedide'nin yaşadığı büyük acılar ve kızlarının ölümü, romanın dramatik yönünü güçlendirir.

Aşk-ı Memnu: Eserde, Adnan'ın, kendisinden yaşça küçük Bihter'le evlenmesi ve evdeki yeğeni olan Behlül ile Bihter arasında geçen yasak aşk anlatılmaktadır. Bu romanı eşsiz kılan şey kişilerin işlenisi, ayrıntıların zenginliği, tasvir ve tahlillerdir (Enginün 2015: 346).

CEVAP C

SORU 44

Soruda verilen öncüllerde söz edilen sanatçılar ve seçenekleri eşleştirelim:

Umut: Sanata, Fecr-i Ati topluluğunda başlayıp ilk şiirlerini Divan şiri geleneğine bağlı kalarak yazan sanatçı, daha sonra 1911'de Milli edebiyata katılmış ve Yeni Lisan'la şirler yazarak aruzdan hecye geçmiştir. 1918 yılında yayılmıştı ve 1902-1912 yılları arasında çeşitli mecmualarda yayımlandığı on yedi şiirinin yer aldığı *Geçtiğim Yol* isimli şiir kitabından sonra şiirden tamamen uzaklaşarak dil ve edebiyat incelemelerine yönelmiştir. (Ali Canip Yontem)

Onur: İlk şiirlerinde Servet-i Fünun Edebiyatı'nın etkisi ile arzu kullanmış fakat Balkan Savaşı yıllarında Ziya Gökalp'in Milli edebiyat görüşünü benimsedikten sonra hecye yönelen sanatçının *Miras, Güneşin Ölümü, Varidat-i Süleyman* adlı eserleri bulunmaktadır. (Enis Behiç Koryürek)

Tuğba: 1898'de Servet-i Fünun topluluğuna katılmış ve bireysel konuları işlemiştir. 1908'den sonra ise toplumsal konuları ele almış ve nesirle uğraşmıştır. "İbrahim Cehdi" mahlasıyla Servet-i Fünunda yazıları yayımlanan sanatçı, İstanbul'un işgalinden dolayı *Kara Bir Gün* başlığıyla bir yazı kaleme almıştır. Malta sürgünündeki hayatını anlattığı üçüncü şiir kitabı *Malta Geceleri*, en çok bilinen eserlerindendir. (Süleyman Nazif)

Berkay: Daha önce Muallim Nâcî, Tevfik Fikret ve Mehmet Akif Ersoy gibi şairlerin arzu Türkçeleştirme faaliyetine katılmıştır. 1919'da yayımlanan ilk şiir kitabı *Fırtına ve Kar*, aruzla yazdığı 17 şiirden oluşmaktadır. Mizahî yazılarını topladığı *Fiskeler* adlı eserinde çoğunuğu mensur toplam 30 mizahî metin yer almaktadır. Bu yazılar, "Fiske" takma adıyla yazdığı ilk mizahî metinler olması sebebiyle önemlidir. (Orhan Seyfi Orhon)

Şimdi de sorumuzun cevabı olan Emin Bülent'e bakalım:

Fecr-i Ati şairlerinden **olan Emin Bülent Serdaroğlu**, ilk şiirlerini Galatasaray Sultanisi'nde öğrenciyken kaleme almış ve şirleri oldukça ilgi görmüştür. Fuzulî, Tevfik Fikret, Alphonse Dauet, Zola, Edmond Rostand, Paul Verlaine severek okuduğu şairlerdir. Bu sebeple şiirlerinde Tevfik Fikret, Ahmet Haşim ve Paul Verlaine'in etkisi görülür. "Çöller" şiri Ahmet Haşim'in "Şî'r-i Kamer"ini anımsatır. Henüz on altı yaşındayken kaleme aldığı "Hatif Diyor ki"de Tevfik Fikret'in de sesi duyulur. Bununla birlikte kendi sesini de duyurmaya başarmış ve Fecr-i Ati topluluğunun gelecek vaad eden üç şairinden biri olmuştur. Rıfat Necdet Evrimer, onun şirlerini kolaylıkla yazdığını, bazen gece yataktan kalkıp bir kâğıt üzerine mîsraları hemen işlediğini, şiir yazarken yalnız bulunmayı tercih ettiğini söyler. Bununla birlikte ona göre Fecr-i Ati topluluğunun Ahmet Haşim'den sonra en kuvvetli şairi Emin Bülent'tir. On sekiz yaşında kaleme aldığı "Hisarlara Karşı" manzumesi, Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Ati sanatçılarının hiçbirinde sezilmeyen bir kahramanlık havası taşıır. Hakkı Süha Gezgin, bu şirlerin birer tarih dehlizi olduğunu belirtir. "İçinde canfes şalvarlı, eleğimsaşa kuşaklı cihangirlerin nal şakırtıları, kılıç çakıntıları gelen birer tarih dehlizi..." (Gezgin 2013: 63).

Devrinin gençliğinin duygularına tercüman olan, zamanında oldukça ses getiren ve sevilen meşhur "Kin" şiri futbol sevgisiyle millet aşkınnın bir terennümüdür. **Rum seyircilerin takımı** lehine **tezahürat ettiler** bir akşam, **Galatasaray Lisesinden arkadaşı Bekir Bircan'la eve giderler**. Emin Bülent, burada **Victor Hugo'nun Yunanlıları** methoden "Mavi Gözülü Yunan Çocuğu" şirini tesadüfen okuyunca **sinirlenir**. Mustafa Kemal Atatürk'ün de her fırسatta beğenerek okuduğunu söyledi, Çanakkale'de düşman savunmasında dilinden düşürmediğini duygulanarak anlattığı şu iki mîsraî kaleme alır ve şiir daha sonra tamamlanır: "Garbin cebîn-i zâlimî affetmedim seni / Türküm ve düşmanım sana kalsam da bir kişi" (Evrimer 1958: 31). Emin Bülent'in, Namık Kemal coşkunluğuyla yazdığı ve daha sonra tamamladığı bu şiir üzerine, Genç Kalemler dergisi yöneticileri ona "Genç Kalemlerden 'Kin' şairine" yazılı bir saat ve kordon hediye etmiştir. Fakat zamanla "yazdığı şirlerin bir çığır açacak seviyede olmadığı düşüncesi", "edebiyat dünyasında başkalarından gördüğü lâkayt tavırlar ve bu tavırlar karşısında gururunu koruma isteğiyle" şirinden uzaklaşmıştır (Özdarıcı 2003: 22). Öyle ki yazdığı bazı şirlerin takdir görmemesinin verdiği üzüntüyle şirlerinin bir kısmını da yakmıştır.

CEVAP E

SORU 45

Parçada söz edilen eser, **Maske ve Ruh**'tur. Halide Edip Adıvar, "Fantezi Piyes" olarak nitelendiği dört perdelik **Maske ve Ruh** (1945) adlı oyununda; dünyaya ve dünyayı tehdit eden sorunlara Nasrettin Hoca gözünden bakmaya çalışmıştır. Yazar; 14. yüzyıl ile 21. yüzyılı bir arada kurgulayarak, yazıldığı dönemin edebiyat ve tiyatro anlayışının üstünde ve ironik özellikler taşıyan bu eserinde; metin, kurgu, dekor, kostüm, efekt gibi görsel ve işitsel unsurları yaratmada ustalık göstermiştir. II. Dünya Savaşı öncesi dünyayı ve uygarlığını tehdit eden sorunların yorgun düşürdüğü Halide Edip Adıvar, Akşehir'in insana barış ve huzur, güzellik aşılayan havasını soluduktan sonra, dünyaya biraz Nasrettin Hoca gözüyle bakmak, olayları bir de Nasrettin Hoca gibi kavramak istemiştir. Geleceği etkileyebilecek dünya düzeni, değerler ve bunların birbirlerine karşı gibi durmaları ona "cihet tayin ettiremeyen bir fikri pusulasızlık" gibi göründüğünden, kahramanı Nasrettin Hoca olan bu 'fanteziyi' yazmıştır. Nasrettin Hoca, Shakespeare, İbn-i Haldun, Timurlenk, Sokrat ve daha birçok sırı bir araya getirmiş olan Halide Edip; özellikle birbirinden hoşlanan Nasrettin Hoca ile Shakespeare'i dünya meselelerini ve çağın gidişini birlikte değerlendiren kahramanlar olarak insanlığın ortak değerlerinin temsilcisi konumunda ele almış, Doğu ve Batı'yı karşılaştırarak çağların ve insanlığın geldiği noktanın evrensel eleştirisini yapmıştır.

Kenan Çobanları: Halide Edip'in, **Maske ve Ruh** eseriyle birlikte diğer tiyatro eseridir. "Halide Edip'in Kenan Çobanları piyesi, teknik ve muhteva bakımından klasik bir opera olamamasına karşın devrin sosyal ve siyasi şartlarının etkisiyle mektep çocuklarına feminist ve semitik düşüncelerin sanat vasıtıyla aktarılmasına çalışıldığı bir eserdir. Eserin, mektep müsamerelerinin kalıplarının dışına çıkamaması da bunu kanıtlar. Kenan Çobanları'nın Türk edebiyatındaki en önemli yeri, bir Türk kadın yazarı tarafından yazılmış ilk opera denemesi olması ve ilk defa İslâmî bilgi ve kültür kaynaklarının dışında *Kitab-ı Mukaddes*'ten yararlanılarak bir Hz. Yusuf macerası anlatmasıdır.

Seviyye Talip: Halide Edip Adıvar'ın 1910 yılında yayımlanan **Seviyye Talip** romanı, toplumsal değişimini ve kadınların özgürlleşme mücadelesinin ele alındığı, feminist bir eser olarak kabul edilir. Romanın ana konusu, evli bir kadının kocasını terk ederek sevdığı başka bir erkekle yaşamamasını ve bu durumun toplumda yarattığı yankıları işler. Bu yönyle döneminde oldukça eleştireye maruz kalmış, cesur bir romandır. Romanın olay örgüsü genellikle Fahir adlı karakterin gözünden anlatılır. Fahir, yurt dışında eğitim almış, modernleşmeye önem veren bir gençtir. Ülkesine döndüğünde, hem kendi evliliğinde (eşi Macide ile olan ilişkisinde) hem de genel olarak toplumda karşılaştığı "medeniyet" sorunları üzerinde düşünür. Romanın önemli kadın karakterleri şunlardır:

Seviyye Talip: Evli olduğu halde sevdığı erkekle (piyano hocası Cemal) ilişki yaşayan ve bu nedenle toplumun baskısına maruz kalan, cesur ve modern düşünceli bir kadındır.

Macide: Fahir'in eşidir. Başlangıçta geleneksel değerlere bağlıken, eşinin bekleneleri ve kendi içsel dönüşümüyle modernleşme sürecine girer. Roman, Macide'nin bu dönüşümünü de önemli bir şekilde ele alır.

Roman, yanlış Batılılaşma, yüzeysel modernleşme eleştirileri, toplumun değer yargıları ile bireyin bekleneleri arasındaki çatışma ve kadınların toplumdaki yeri gibi temaları işler. Halide Edip Adıvar, bu eserde kadınların toplumsal hayatındaki konumunu ve özgürlleşme arayışlarını merkeze almıştır.

Kalp Ağrısı: Kalp Ağrısı, modern bir Türk kızı olan İstanbullu Zeyno'nun, Binbaşı Hasan Bey'le olan duygusal ilişkisinin hikâyesidir. Ancak, Hasan Bey'e, İstanbullu Zeyno'nun yakın arkadaşı Azize de âşiktir. Zeyno, sonuça, arkadaşı Azize için fedakârlık yaparak Hasan Bey'den uzaklaşır. Zeyno, Hasan Bey'e âşıkken, Saffet ile de nişanlıdır. Bir başkasını severken, Saffet ile evlenmeyi doğru bulmadığından, Saffet'ten de ayrıılır. Daha sonra kendisinden yaşça büyük ve yine bir asker olan Muhsin Bey ile evlenecektir. Muhsin Bey ile Zeyno'nun evliliğinin temelinde aşk değil, akli gerekçeler vardır.

Buraya karıştırmamak adına dikkat edelim!

Halide Edip'in, **Zeyno'nun Oğlu** eseri, **Kalp Ağrısı'nın devamı olmakla beraber**, Doğu Anadolu'nun mekân olarak kullanıldığı bir romandır. Kalp Ağrısı'nın şahıs kadrosu, Zeyno'nun Oğlu'nda, resmi tayin yoluyla, Diyarbakır'da toplanır. Kaymakamın karısı Mesture Hanım'ın Diyarbakır'da "yüksek sosyete oluşturma çabalarını anlatırken, diğer yandan da Binbaşı Hasan Bey'in geçmişte kalmış bir gönül ilişkisinden doğan Haso çocuğun hikâyesini anlatır: "İstanbul'dan Diyarbakır'a giden ve okuyucunun Kalp Ağrısı'ndan tanıdığı bazı şahıslar, tipki İstanbul'daki gibi kendi küçük çevrelerinde yaşarlar. Bunlar isyanın tehlikeler yarattığı Doğu Anadolu'ya, medeniyet diye danslı eğlenceleri, içki ve gramofonu görmek sevdasında olan diğer memur hanımlarından farklıdır. Halide Edip çok amansız bir şekilde, bilhassa, bu taklitlilere hücum ederken, yeni bir vasıta da kullanır. Bu Diyarbakır'daki 'yüksek sosyetenin' tek şahsı olmaya çalışan Mesture Hanım ile güzel entelektüel kızı Mazlume arasındaki çatışmadır. Annesinden hiç hoşlanmayan ve onunla herkesin önünde eğlenen bu genç kız tipi Halide Edip'in daha önceki romanlarındaki genç kızlara hiç benzemeyen değişiklikler gösterir." (Enginün, 1978: 226-227)

CEVAP A

SORU 46

Cumhuriyet Dönemi'ndeki Anadolu'ya yönelik hareketlerinin, halkçılık ilkesinden geçerek köy enstitülerini doğurduğu, onun da köy edebiyatını beslediği söylenebilir. Yaşadıkları gerçekleri anlattıklarını söyleyen romancıların, köylünün problemlerini gördükleri açıklar. Örneğin; köyde yoksullar, zenginlerden daha çoktur. Köylüler, pozitivist ahlaktan çok geleneksel ahlaka bağlıdır. Köylerde imamlar, şeyhler, ağalar da vardır. Köyü hem topraksızdır hem de toprağını verimli kullanacak araçlardan yoksundur. Bütün bunlar, köylünün gerçeklikleri olarak işlenmiştir ve doğrudur. Ama bu çatışmaların tarafları birçok romanda aynıdır: Bir kere köyde mutlaka sömürenen büyük bir kitle, sömüren birkaç kişi vardır. Sömürülmenin yanında bir öğretmen, kaymakam, hâkim vs. bir aydın bulunur. Sömürüler, ağıdır, belediye başkanıdır ve yanında her zaman şeyh veya imam vardır. Bazen aydının vereceği savaş, ezilenlerin içinden bir kahraman (bir genç bir kadın vs.) verir.

Cumhuriyet'ten sonraki köy romanını bütün temalarıyla değerlendiren bir çalışmada romanlar taramış ve şu problemler tespit edilmiştir. Ekonomik güçlükler (ıssızlık, topraksızlık, susuzluk, tefecilik); sosyal hayatın geriliği (aydın köyü ayrılığı, sağlık, eğitimsizlik, cahillik, hurafeler); sosyal çatışmalar (arazi kavgaları, siyasi çekişmeler, köyü ve devlet, ağılık) yasa ve ahlak Çağdaş Türk Romanı (öç alma, eşkıyalık, tecavüz) etkili unsurlar (din, hurafe, gelenek) (Kaplan, 1997)

Soruda verilen parçada, boşluklar şu şekilde doldurulmalıdır:

Toplumcu gerçekçi bakış doğrultusunda işçilerin, dar gelirlilerin dünyası, köydeki yaşam tarzı sunulmuş, köyden kente gögün ortaya koyduğu sorunlar, toplumcu dünya görüşüne uygun olarak ortaya konulmuştur. Nitekim bu edebi anlayışla eser kaleme alan sanatçılara göz attığımızda; **Yaşar Kemal**, *Yer Demir Gök Bakır* adlı romanında Çukurova'dan dönen ve borçlarını ödeyecek olanağı yakalayamayan köylülerin, borçlu oldukları Adil Efendi'ye karşı büyük bir korkuyakapılmaları ve bu korkudan kurtulmak için Taşbaş'ı mitleştirmelerini konu edinir. **Orhan Kemal**, *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanıyla Anadolu köylerinden Çukurova'ya çalışmaya gelen üç gurbetçinin tanımadıkları iş dünyasının şartlarına ayak uydurmaya, emeklerinin karşılığını almadıkları çırçır fabrikalarındaki ağır çalışma şartlarını ele almıştır. **Fakir Baykurt**, *Yılanların Öcü*'nde Burdur'a bağlı Karataş köyündeki küçük çıkarlar çevresinde çatışan insanların hayatından gözleme dayalı kesitler sunmuştur. **Talip Apaydın** ise *Sarı Traktör*'de, genç bir köy delikanlısı olan Arif'in traktör edinme tutkusunu babasıyla yaşadığı çatışmalar anlatır.

Yer Demir Gök Bakır: Romanın başlıca kahramanları (Ali, Taşbaş, Muhtar Sefer, Meryemce, Hasan, Ummahan, Elif, Koca Halil, Memidik) ve Yalak Köyü halkı, yaşam savaşlarını biraz da mitoslar yaratarak ve düşlerden güç alarak sürdürürler.

Dağın Öte Yüzü üçlemesi Ortadirek (1960), Yer Demir Gök Bakır (1963) ve Ölmez Otu (1968) adlarını taşıyan üç romandan oluşur. Üçleme, fakirliğin beraberinde getirdiği sıkıntılardan söz ederken köylünün korkularından kurtulmak için ürettikleri mite sığınmalarını konu edinir.

Ortadirek'te Yalak köylülerinin geçimlerini sağlamak için pamuk toplamak amacıyla Çukurova'ya inişlerine ve bu iniş sırasında yaşanan sıkıntılara yer verilir. Muhtar Sefer, rüşvet alarak verimsiz tarla sahipleriyle anlaşır ve kölüyü bu pamuk tarlalarına bağımlı kılar. Köylülerden biri olan Taşbaş tarafından bu durum tepkiyle karşılanır. Köylüler ise Taşbaş'ı dinleyerek karşı güç oluşturmak yerine Sefer'in dediklerini yapar. Sonuçta köylüler, Adil Efendi'ye daha fazla borçlanarak köylerine dönmek durumunda kalır. Yer Demir Gök Bakır, Çukurova'dan dönen ve borçlarını ödeyecek olanağı yakalayamayan köylülerin, borçlu oldukları Adil Efendi'ye karşı büyük bir korkuya kapılmaları ve bu korkudan kurtulmak için Taşbaş'ı mitleştirmelerini konu edinir. Üçlemenin son romanı Ölmez Otu'nda ise Çukurova'ya tekrar giden köylülerin pamuktan istedikleri geliri elde etmeleri, buna bağlı olarak Taşbaş'ın mit yıkım sürecinde ölümü kendisine yer bulur.

Bereketli Topraklar Üzerinde: Roman, Sivas'ın Ç. Köyünden üç arkadaşın, İflahsızın Yusuf, Köse Hasan ve Pehlivan Ali'nin çalışmak üzere Çukurova'ya gitmek için yola çıkmalarıyla başlar. Köse Hasan ve Pehlivan Ali köyden ilk defa ayrıacaklar, ilk defa şehir göreceklərdir. İflahsızın Yusuf ise daha önce Sivas'ta cer atölyesinde iki ay kadar çalışmıştır. Yorucu bir tren yolculuğunun ardından Çukurova'ya gelirler. Amaçları, hemşerilerine ait olduğunu duydukları fabrikada çalışabilmektir. Sora soruştura fabrikayı bulurlar. İlk gün fabrikaya dahi giremezler. Fakat ikinci gün Yusuf, fabrika sahibinin arabasının önüne çıkararak yalvarır yakarır ve derdini anlatmayı başarır. Böylelikle üç arkadaş çırçır fabrikasında işe başlarlar. Ustabaşı, İflahsızın Yusuf'u kirli kozaya, Köse Hasan'ı sulu kozaya, Pehlivan Ali'yi de kırma makinesine verir. Köse Hasan'ın çalışma şartları diğerlerine göre daha ağırdır. Kaldıkları yer de zaten ahırdan bozma pislik içinde bir barakadır. Bütün bunlar Köse Hasan'ın hastalanıp zaturre olmasına sebep olur. İki gün işe giderince de Köse Hasan işten çıkarılıp yerine bir başkası alınır. Bu arada Ustabaşı işçilerin paralarından kesinti yapmakta ve onlardan haraç almaktadır. Bu durumu şikayet etmek isteyen İflahsızın Yusuf ile Pehlivan Ali de işten kovulur. İki arkadaş, Köse Hasan'ı hasta yatağında bırakmak zorunda kalır ve yeni buldukları inşaat içinde çalışmaya başlar. Köse Hasan ise yakalandığı ağır hastalığı yenemez ve sonunda ölüür. Yusuf, inşaat içinde, emmisinin de öğretüleri sayesinde, çalışarak duvar ustalığına kadar yükselir. Fakat Pehlivan Ali, Yusuf'un uyarlarını dinlemeyerek gönlünü kaptırdığı Fatma adındaki bir kadınla birlikte kaçar. Ali ile Fatma çalışmak için bir çiftliğe gelirler. Ali, kazma ve çapa işinden sonra ağır çalışma koşulları olan patoz işine verilir. Fatma ise kendisinde gözü olan Kâtip Bilal sayesinde çiftlikte kalır. İşçilerden Zeynel'le Halo Şamdin, Ağanın ve İrgatbaşı'nın haksız uygulamalarına karşı çıktııkları için kovulurlar. Yerlerine ise Ali ile Hidayet'in oğlu geçer. Haddinden fazla çalıştırılan işçiler, İrgatbaşı ve Ağanın telkinleriyle daha da hızlanırlar. Hızlanan çalışma tempusu ve ağır çalışma koşulları, Ali'nin başını döndürür. Desteleri patozun ağızına atan Ali, bir anlık dalgınlıkla düşer ve ayağını patoza kaptırır. Korkudan ne yapacağını şaşırın ağa, Ali'yi arabasına almaz ve kaçar. Bacağı kopan Ali ise kan kaybindan ölüür. Bu arada daha önce işten kovulan Zeynel'le Halo Şamdin de gece gizlice gelerek harmanı ateşe verir. Sonunda üç arkadaştan ikisi ölmüş, yalnızca İflahsızın Yusuf köyüne dönebilmiştir.

Yılanların Öcü: Yılanların Öcü adlı romanı da, toplumsal eşitsizlikleri dile getiren, güclü ile gücsüzün mücadelelerini konu edinen bir köy romanı olarak dikkat çeker. Yılanların Öcü romanında gerçek bir mekân seçilmiştir. Burdur'un Yeşilova ilçesine bağlı seksen evli Karataş köyünde geçen olaylar, Kara Bayram'ın evi, Muhtarın evi, Irazca'nın kardeşi Sultanca'nın evi, köyün camisi, Nuri'nin kahvesi gibi kapalı mekânlarda, Haceli'nin ev yapacağı yer, köy meydanı, Kara Bayram'a ve Haceli'ye ait tarlalar gibi açık mekânlarda geçer.

Sarı Traktör: Eskişehir dolaylarında Özeler köyünde varlıklı bir kimse olan İzzet Ağa'nın on sekiz-on dokuz yaşlarındaki oğlu Arif, ikisi kız, ikisi erkek dört kardeşin en büyüğüdür. Evin işlerini hemen hemen tek başına çevirir, tarlalarındaki bütün işlere o yetişir eker, biçer, sular, ekinleri, bostanları, şeker pancarlarını toplar. Bütün ümidi, babasının bir traktör alarak işleri kolaylaştırmışındadır. İzzet Ağa, Ankara'da ameliyatı ve uzunca bir tedaviyi gerektiren bir hastalıktan sonra, faydalarını anlayarak, traktör almaya karar verir. Makineyi getiren şoför, Arife sürmesini de öğretecektir, fakat kar yağmaktadır. Köyde herkes yatinca Arif, sabaha kadar karları temizler, meydanı açar; ertesi sabah da şaşırılmış şoförün ve köylülerin takdir dolu bakışları altında, traktörünü işletmeye, yürütmeye başlar.

CEVAP D

SORU 47

- Muhammes (خمس - hams):** Arapçada "beş" anlamına gelen "hams" (خمس) kökünden gelir. Dolayısıyla, **her bendi beş (5) dizeden oluşur.**
- Müseddes (ستة - sittah):** Arapçada "altı" anlamına gelen "sittah" (ستة) kelimesinden türemiştir. Bu yüzden, **her bendi altı (6) dizeden oluşur.**
- Müsebba (سبعة - sab'ah):** Arapçada "yedi" anlamına gelen "sab'ah" (سبعة) kökünden gelir. Bu da demektir ki, **her bendi yedi (7) dizeden oluşur.**
- Müsemmen (ثمانية - samaniyah):** Arapçada "sekiz" anlamına gelen "samaniyah" (ثمانية) kelimesinden türemiştir. Bu yüzden, **her bendi sekiz (8) dizeden oluşur.**
- Mütessa (تسعة - tis'ah):** Arapçada "dokuz" anlamına gelen "tis'ah" (تسعة) kökünden gelir. Bu da demektir ki, **her bendi dokuz (9) dizeden oluşur.**
- Muaşser (عشرة - aşarah):** Arapçada "on" anlamına gelen "aşarah" (عشرة) kelimesinden türemiştir. Dolayısıyla, **her bendi on (10) dizeden oluşur.**

Kesip analiz defterine yapıştırabilirsin ☺

☐ Muhammes: Her bendi beş (5) dizeden oluşur.
☐ Müseddes: Her bendi altı (6) dizeden oluşur.
☐ Müsebba: Her bendi yedi (7) dizeden oluşur.
☐ Müsemmen: Her bendi sekiz (8) dizeden oluşur.
☐ Mütessa : Her bendi dokuz (9) dizeden oluşur.
☐ Muaşser: Her bendi on (10) dizeden oluşur.

CEVAP E

SORU 48

I. Dörtlük:

"Düşman geldi tabur tabur dizildi / Alnımıza kara yazı yazıldı / Tüfek icat oldu mertlik bozuldu / Eğri kılıç kında paslanmalıdır"

Bu dörtlükte savaş, yiğitlik, mertlik ve isyan temaları işlenmiştir. "Tüfek icat oldu mertlik bozuldu" dizesi, cesaretin ve eski savaş anlayışının değiştiği yönünde bir eleştiri ve serzeniş içerir. Bu özellikler koçaklama türüne aittir.

II. Dörtlük:

"Elif diye diye yandım / Yüce dağ başında kaldım / Öldürecek seni sandım / Yaradan bu yazlar senin"

Bu dörtlükte aşk, sevgiliye duyulan özlem ve lirik duygular ön plandadır. "Elif diye diye yandım" ifadesi, aşkın verdiği acıyi ve yanışı dile getirir. Ayrıca dize sonlarında görülen "yandım, kaldım, sandım, senin" kafiyeleri ve genellikle 8'li hece ölçüsüyle yazılmış olması, semai türünün özelliklerini taşıır.

III. Dörtlük:

"Pir Sultan Abdal'ım ahdım ahımdır / Bülbüller ötüşür bağım bahımdır / Güzeller içinde Elif şahımdır / Kurban olam sana ey nazlı dilber"

Bu dörtlükte sevgiliye duyulan hayranlık, onun güzelliğine övgü ve aşkın yüceliği teması baskındır. "Güzeller içinde Elif şahımdır / Kurban olam sana ey nazlı dilber" ifadeleri doğrudan bir güzelliği ve sevgiliyi övme niteliği taşıır. Ayrıca 11'li hece ölçüsündedir. Bu özellikler güzelleme türüne aittir.

Buna göre doğru sıralama: **Koçaklama, Semai, Güzelleme** olmalıdır.

Doğru Seçenek: C

I II III

C) Koçaklama Semai Güzelleme

CEVAP C

SORU 49

- "Modern insanın içsel sıkıntıları ve varoluşsal gerilimiyle biçimlenen bir sanat ve dünya görüşüdür."**: Ekspresyonizm, dış dünyadan nesnel gerçekliğinden ziyade, sanatçının iç dünyasını, ruhsal durumunu, korkularını ve kaygılarını ön plana çıkarır. Bu, modern insanın yaşadığı içsel çatışmaların bir yansımasıdır.
- "yalnızca 'yeni insan' prototipini değil, aynı zamanda yeni bir toplumsal düzen, gerçeklik algısı ve sanatsal ifade biçimlerini de merkezine alır."**: Ekspresyonizm, var olan düzeni reddeder ve yeni, daha insancıl bir dünya arayışındadır. Bireyin özünü, ruhsal derinliğini keşfetmeye çalışır.
- "Bilimsel determinizmin sanatı esir alan doğalizminden ve anlık algılara takılıp kalan empresyonizmden ayrılarak bir karşı duruş sergiler."**: Ekspresyonizm, doğalizmin nesnel gözlemine ve empresyonizmin yüzeysel izlenimlerine tepki olarak doğmuştur. Sanatçının dış dünyayı olduğu gibi yansıtma yerine, iç dünyasının süzgeçinden geçirerek, çapitarak ve deform ederek sunması esastır.
- "Sanayi Çağının ruhsuzlaştırdığı, maddeye indirgediği yaşam döngüsüne, burjuva ahlakının çürümüslüğünne ve ekonomik uçurumlara karşı yükselen bir isyan sesidir."**: Bu ifade, akımın toplumsal eleştiri ve isyan yönünü vurgular. Özellikle I. Dünya Savaşı'nın yol açtığı hayal kırıklıkları ve sanayileşmenin getirdiği yabancılılaşma, Ekspresyonist eserlerde sıkça işlenir.
- "çağdaş dönemin inzivaya çekilmiş aydınının derin bir içsel haykırışı olarak da görülebilir."**: Bu tanım, Ekspresyonizmin bireyin yalnızlığını, çaresizliğini ve ruhsal acısını yansıtma biçimini çok iyi özetler.

Diğer seçenekler ise:

- A) Romantizm**: Duygu, hayal gücü, doğa ve bireyselliği ön plana çıkarır, ancak buradaki toplumsal eleştiri ve "ruh çığlığı" vurgusu ekspresyonizme daha yakındır.
- B) Fütürizm**: Geçmişti reddeder, hızı, makineleşmeyi, savaşı, dinamizmi ve modern şehri yükseltir. Parçadaki "İçsel sıkıntı" ve "ruh çığlığı"na pek uymaz.
- C) Egzistansiyalizm**: Varoluşculuk olarak bilinir. İnsanın özgürlüğünü, sorumluluğunu ve kendi varoluşunu anlamlandırma çabasını merkeze alır. Akım, edebi eserlerde bu temaları işlete de, parçadaki "natüralizm ve empresyonizme karşı duruş" veya "Sanayi Çağının ruhsuzlaştırması" gibi belirleyici özellikler doğrudan Ekspresyonizmi işaret eder.

- **D) Realizm:** Gerçekliği nesnel bir biçimde, gözleme dayalı olarak yansıtma çalıṣır. "İçsel sıkıntı" ve "ruh çığlığı" gibi dışa vurucu öğeler Realizm'e aykırıdır.

Bu nedenle doğru cevap **E) Ekspresyonizm**'dır.

CEVAP E

SORU 50

A) Bir Halk Düşmanı - Henrik Ibsen

- **Yazar:** Henrik Ibsen (1828-1906) - Norveçli tiyatro yazarı, modern dramın kurucularından kabul edilir. Gerçekçilik akımının önemli temsilcisiidir.
- **Eserin Konusu:** Bir kaplıca kasabasında doktor olan Thomas Stockmann'ın, kasabanın ana geçim kaynağı olan kaplıca sularının aslında zehirli olduğunu keşfetmesi ve bu gerçeği halka açıklamak istemesiyle gelişen olayları anlatır. Ancak kasabanın önde gelenleri, bu gerçeğin ekonomik çıkarlarını zedeleyeceğini düşünerek Stockmann'a karşı cephe alır. Oyun, doğruları söyleyen bir bireyin, kendi çıkarlarını düşünen kalabalıklar tarafından nasıl "halk düşmanı" ilan edildiğini çarpıcı bir şekilde gösterir.

B) Üç Kuruşluk Opera - Bertolt Brecht

- **Yazar:** Bertolt Brecht (1898-1956) - Alman oyun yazarı, şair ve tiyatro yönetmeni. Epik tiyatronun kurucusu ve en önemli temsilcisiidir.
- **Eserin Konusu:** Londra'nın yoksul semtlerinde geçen bu müzikal, azılı hırsız Macheath ile dilencilerin lideri Peachum'un kızı Polly'nin evlenmesiyle başlayan olayları anlatır. Macheath'in aynı anda Lucy Brown ile de ilişkisi olması, Peachum'un intikam alma çabaları ve dönemin yozlaşmış adalet sistemi, komik ve trajik olaylarla harmanlanarak sunulur. Eser, suçluların ve ahlaklı olduğu iddia edilen "saygın" insanların aslında ne kadar benzediğini, burjuva toplumunun sahteliğini ve kapitalizmin insanları nasıl suç işlemeye ittiğini eleştirel bir dille gözler önüne serer.

C) Kral Lear - William Shakespeare

- **Yazar:** William Shakespeare (1564-1616) - İngiliz oyun yazarı ve şair. Dünya edebiyatının gelmiş geçmiş en büyük oyun yazarlarından biri kabul edilir.
- **Eserin Konusu:** Yaşı Kral Lear'ın krallığını, kendisine en çok iltifat eden iki yalancı kızına devretmesi ve dürüst kızı Cordelia'yı mirasından mahrum etmesiyle başlayan trajediyi anlatır. Gücü ve statüyü kaybeden Lear'in yaşadığı düşüş, aklı dengesini yitirmesi ve doğanın vahşiyle yüzleşmesi, insanın acizliğini ve kaderini sorgulatan güçlü bir dramdır.

D) Cimri – Molière

- **Yazar:** Molière (Jean-Baptiste Poquelin) (1622-1673) - Fransız komedi yazarı ve aktör. Fransız komedisinin en büyük ustalarından biridir.
- **Eserin Konusu:** Para düşkünlüğü ve cimriligiyle nam salmış Harpagon adlı zengin bir adamın etrafında gelişen olayları anlatır. Harpagon'un kendi çocuklarının ve hizmetçilerinin bile rızkını kesen aşırı cimriligi, onların aşklarına ve mutluluklarına engel olması, oyunu komik ve trajikomik durumlarla doldurur.

E) Godot'yu Beklerken - Samuel Beckett

- **Yazar:** Samuel Beckett (1906-1989) - İrlandalı oyun yazarı, romancı ve şair. Absürt tiyatronun önde gelen isimlerindendir ve 1969 Nobel Edebiyat Ödülü sahibidir.
- **Eserin Konusu:** Bir yol kenarında, bir ağacın altında, kim olduğunu ve neden beklediklerini tam olarak bilmedikleri "Godot" adlı birini bekleyen Vladimir ve Estragon adlı iki karakterin diyalogları ve anlamsız eylemleri üzerine kuruludur. Godot'un hiçbir zaman gelmemesi, insan varoluşunun amaçsızlığını ve bekleyişin sonsuzluğunu sembolize eder.

CEVAP B